

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN **1105**

G.J. van Middelkoop
De kerk op het spel

MEDITATIEF **1110**

J.A. Schelling
Verzuchting

WANDELEN
MET GOD **1111**

R.J. Meijer
Hoeveel zien wij van de Geest?

ACHTERGRONDEN **1113**

A.H. Hendriks
De Heilige Geest als Parakleet

EVANGELISATIE
EN ZENDING **1117**

P.H. van der Laan
Visies voor de missionaire
gemeente

KERKGESCHIEDENIS **21**

H. Veldman
Twee inspirerende Pietisten (2)

LIED VAN DE WEEK **1125**

J. Smelik
Lied 336: Zie hier de kinderen
tot u komen

en verder...

Persbericht
Meegelezen

HEER GIJ OPENT HEMELSLUIZEN

*Heer, Gij opent hemelsluizen
en uw wind doet oren suizen
Heilig, vreesziet wij de Gidsen*

*die uw wonderen uitstallen
op het pinksterfeest.*

*Petrus door de Geest gedreven
openbaart wat is geschreven;
zonen, dochters, zing uw lied.
Visioenen en beloften
zijn in Christus waar geworden,
wat u hoort en ziet.*

*Joël heeft ervan gezongen,
vreemde talen, nieuwe tongen,
dromen zien het morgenrood
Opgestaan is de Bevrijder
uit het lasso van het lijden,
uit de macht der dood.*

*David hield de Heer voor ogen,
en zijn hart zag opgetogen
paaslicht in de duisternis.
Zie, God heeft Hem aangewezen
als messias, deze Jezus
die gekruisigd is.*

*Loven wij de Geest des Heren
door wie mensen zich bekeren,
want Hij schenkt verademing.
Gods beloften zijn voor allen
die Hij roept hij duizendtallen
waar zijn Naam weerklinkt.*

Pinksterlied bij Handelingen 2

Ria Borkent

kerkelijk leven

Moeten we toch mee? Met die vraag worstelt de Hervormd-Gereformeerde predikant ds W. van Vlastuin. Het liefst zou hij meegaan met het SOW-proces, Se moet immers de eenheid met alle christenen zoeken, En scheuringen vindt hij huiveringwekkend, Wat zal Gods Naam daardoor worden gelasterd! Hij heeft dan ook met een zekere gretigheid alle argumenten verzameld om een meegaan te verdedigen. Muur toen hij ze ging wege, liep hij vast. Vooral de bestudering van Calvijn heeft hem laten zien, dat we niet alleen breed moeten denken, maar ook radicaal. In de brochure 'Moeten we toch mee?' bespreekt hij de verschillende argumenten die worden aangevoerd. Hij overweegt ze en komt tot de conclusie dat ze niet deugen. Als je een open oog hebt voor wat wezenlijk is voor de kerk, moet je de vorming van een nieuwe SOW-kerk afwijzen. De kerk staat op het spel!

Moeten we buigen onder het oordeel?

Acht argumenten krijgen de aandacht van ds Van Vlastuin. Het eerste is dat we moeten buigen onder her oordeel. In het Oude Testament zondigde Israël voortdurend, zodat God het volk in ballingschap stuurde. Maar nooit heeft één van de profeten opgeroepen zich van het volk te distantiëren. Zo moeten we ook nu de schuld van de kerk zien als onze eigen schuld. En als dat zo ligt, mogen en kunnen we her oordeel niet ontgaan. We moeten daaronder huigen en niet onder de schuld vandaan lopen.

Ook ds Van Vlastuin ziet zonde en schuld bij de Hervormd-Gereformeerden. Zij lijden te weinig aan de kerk. Zij komen niet op

voor het recht van de belijdenis in de volle breedte van de kerk. Ze waren tevreden met de ruimte die ze kregen. De Hervormd-Gereformeerden zijn daardoor mee schuldig aan de vrijzinnigheid, losbandigheid, verscheurdheid en ongehoorzaamheid aan Gods Woord. Daarin ligt een oordeel van de Here. Ook is het hoog tijd dat de NHK schuld belijdt richting Afscheiding en Doleantie. Het proces van kerkelijke vereniging is alleen geestelijk wanneer we ons kerkelijk verootmoedigen voor de breuken in de historie.

Maar het billijken van Gods oordeel is nooit een excuus voor het doen van zonde. Wie schuld erkent, moet ook hréken met de beleden zonden. 'Als het onze zonde is geweest dat we niet zijn opgekomen voor het recht van

God op geheel onze kerk, zullen we dit thans met dubbele kracht moeten doen. Spreken over Gods gericht is alleen geloofwaardig als het samengaat met een oproep tot bekering en reformatie.'

Veel Hervormden zijn gehecht aan hun kerk omdat het de kerk is uit de Hervorming. Maar wat historisch gegroeid is, is niet normatief. Een historische kerk kan een valse kerk worden. Luther en Calvijn legden de norm voor de kerk niet in de geschiedenis, maar in Gods Woord. Niet zij hebben zich afgescheiden, maar de roomse kerk scheidde zich af, namelijk van Gods Woord. De Reformatie was geen afscheiding van, maar een terugkeer naar de leer van de Schrift.

De nieuwe kerk met de voorgestelde grondslag is eerder te vergelijken met de moedwillige ongehoorzaamheid en afgoderij van Israël dan met de ballingschap. Volgens de papieren zal daar wettig worden, dat God op een eigen willige wijze wordt gediend. Je moet daar profetisch tegen getuigen en radicaal afstand nemen van deze zonde. Je moet oproepen tot reformatie tot een terugkeren naar Gods Woord.

Gaat Gods verbondstrouw mee?

Gods trouw is groter dan onze ontrouw, zegt men. Vorming van een SOW-kerk is inderdaad ongehoorzaamheid aan God. De belijdenis wordt veranderd. Maar dat betekent niet dat de Heere niet met ons zal zijn. Ook in Israël is

de Heere toch ondanks de zonden blijven werken?

Zeker, zegt ds Van Vlastuin, maar als we ons beroepen op Gods trouw en tegelijk vasthouden aan onze verkeerde wegen, misbruiken we Gods genade. Wij breken dan feitelijk het verbond en dat roept Gods verbondswraak op. Gods genade mag je alleen verwachten bij bekering tot Hem. En wie praat over een nieuwe ballingschap voor de kerk moet wel bedenken, hoe weinig mensen uit de ballingschap zijn teruggekeerd! Ook in het Tienstammenrijk was Gods verbond nog. Maar de eredienst daar was niet wettig. De kerk van Jerobeam was een valse en onwettige kerk, zei Calvijn.

KERNREDACTIE:

DRS G.J. VAN MIDDELKOOP,
DRS A.L. TH. DE BRUIJNE

OVERIGE REDACTIELEDEN

DR E.A. DE BOER, DR C.B. BOS,
DRS I.D. HAARSTMA, DRS P. HOUTMAN,
PROF DR B. KAMPHUIS,
DRS B. LUITEN, DRS K. DE VRIES

MEDEWERKERS

J.J.D. BAAS, J.M. DE JONG,
DRS A.S. VAN DER LUGT,
DR J. SMELIK, DRS H. VELDMAN

REDACTIE-ASSISTENT

H. PRINS Dr Damstraat 174, 8262 GJ Kampen
Tel (038) 3310888

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie. Postbus 24. 8260 AA Kampen

UITGEVER

Print Media bv Bedum Technische Realisatie
Scholma Druk bv Bedum

ADMINISTRATIE EN ADVERTENTIES

Scholma Druk postbus 7 9780 AA Bedum
Telefoon 050 - 3013636 Fax 050 - 3012732
(0 v v Reformatie)
E-mail reformatie@scholma.nl
Aanlevering advertenties in overleg
ING Bank 66 30 92620

ABONNEMENT

f 92 50 per jaar Studenten f 77 - per jaar
(binnenland) f 179 - per jaar (buitenland
zeepost) Opzegging dient 1 maand voor
het verstrijken van het lopende jaar te
geschieden

Losse nummers f 2,50 (incl Porto)

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar
bij de Stichting Bralectah
Tel (0521) 515946

ADVERTENTIES

Prijs. f 0,95 per mm Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen

ISSN 0165-5191

Hij zag daarin een parallel met de roomse kerk van zijn dagen. Zo zal het ook met de SOW-kerk zijn. Ook al is daar nog sprake van het verbond, de verbondsgelooftzaamheid wordt daar niet serieus genomen. En de zonde wordt gerechtvaardigd. Een ware kerk is volgens Calvijn alleen daar, waar de zuivere stem van het evangelie klinkt, waar de mensen volharden in het belijden daarvan en waar zij door er dagelijks naar te luisteren zich oefenen in het groeien in het geloof.

Is niet meegaan afscheiding?

Wie niet meegaat met de fusie plaatst zichzelf naast de grote stroom van de kerk. Dat is afscheiding. En de geschiedenis heeft geleerd, wat dat betekent: geen kerkherstel, maar een repeterende hreuk.

Hetzelfde verwijt, zegt ds Van Vlastuin, kregen de reformatoren te horen. Hun roomse tegenstanders zagen de kerk in het instituut. Voor de reformatoren was de leer bepalend voor de kerk. Zij definieerden afscheiding niet als een breuk met concilies en paus, maar als een breuk met het katholiek historisch geloof. Zo bezien liggen de dingen anders; niet de Reformatie heeft zich afgescheiden, maar de roomse kerk heeft zich in de loop van haar geschiedenis afgescheiden van de leer van Gods Woord. De Reformatie is dan ook niet een vernieuwing, maar een terugkeer tot de Schrift en tot de praktijk van de vroege kerk.

Hoe zit dat in de ontwikkeling richting SOW-kerk? Dat is geen terugkeer naar de reformatorische leer, maar een stap bij de bron vandaan. SOW dreigt de grootste afscheidingsbeweging van de kerk van de Reformatie

in ons land te worden. Wie daarin meegaan, scheiden zich af. Niet wie vasthouden aan de leer van de NHK. Een mogelijk uiteengaan doet je huiveren. Maar we moeten niet vergeten, dat Woord en Geest ook scheidend werken. 'Meen niet, dat Ik gekomen ben om vrede te brengen op de aarde; Ik ben niet gekomen om vrede te brengen, maar het zwaard', zei Jezus (Matteüs 10:34). Onvoorwaardelijk kiezen voor God en Zijn Zoon betekent ook dat we niet moeten zeggen tegen alles wat de vader der leugenen ons voorhoudt. In de tijd van de Reformatie wilde men niet anders dan de kerk terug te brengen tot het fundament Jezus Christus. Het gevolg was een breuk. Er kwam veel onrust, maar dat was een zegen. Het was immers plicht te breken met wie vijanden van de leer van de apostelen waren. Zo'n moment kan weer komen.

Dienen we de eenheid te bewaren?

Christus bad voor de eenheid van de kerk. Als je niet meegaat in de nieuw te vormen kerk, scheur je het lichaam van Christus

Inderdaad, zegt ds Van Vlastuin, de eenheid van de kerk is niet maar iets bijkomstigs, maar het is een wezenlijke eigenschap. Kerkelijke verdeeldheid ondermijnt de brede evenwichtigheid en leidt tot theologische verstarring, meent hij. Kleine zuivere kerken vallen vaak in twee of drie generaties door hyperkritische leerstelligheid uiteen. Ze worden dode fossielen of vallen ten prooi aan de tijdgeest. Separatisme is geen weg tot blijvend kerkherstel.

Maar om welke eenheid moet het hier gaan? Niet om een organisatorische eenheid, maar om een eenheid in het ware geloof.

Als het goed is, scharen de gelovigen zich eendrachtig onder de banier van de waarheid. En daarom *is de zorg voor de belijdenis de zorg om de eenheid van de kerk*. IJver voor Gods Woord kan onrust brengen in de kerk, maar gemeenschappelijk doodzwijgen van de volle Christus is toch veel erger?

Moeten we blijven zolang we worden geduld?

Zolang we de vrijheid hebben om het Woord te brengen, moeten we op onze post blijven. We moeten nooit uit de kerk gaan, het kan hoogstens gebeuren dat wij eruit worden gezet. Zolang de rechte prediking nog wordt getolereerd, is een kerk geen valse kerk. Waar het Woord is, is de kerk.

In de SOW-kerken krijgen Hervormd-Gereformeerden inderdaad op papier alle ruimte om de gereformeerde leer uit te dragen. Maar ze worden wel verplicht onbijzondere gedachten te erkennen en respecteren. Kan een christen-belijder dat? Een christelijke visie op de kerk betekent toch dat we héél de kerk opzoeken voor de waarheid? Maar kan God geen wonderen doen in die nieuwe kerk en daar een reformatie bewerken? Zeker, maar Gods almacht is niet onze norm. We mogen vurig bidden om opwekking. 'Maar laat dit gebed om opwekking nimmer dienen als een vervanging van bekering, reformatie en gehoorzaamheid. *We kunnen geen zegen verwachten op gebed om bekeren, want we de middelen verzuimen te gebruiken. We zijn dubbelhartig als we God bidden om Zijn Geest en tegelijk Zijn waarheid verloochenen.*'

Calvijn erkende volmondig, dat er in het geheel van de roomse kerk ware kerken zijn. Mee daarom wilden sommigen die wel

reformatisch dachten, geen kerkelijke stappen zetten. Ze pleitten voor meer geduld. Ze waren bang voor te grote radicaliteit. Maar ze moesten eerder hangen voor te grote voorzichtigheid, zei Calvijn. Er komt een moment dat de nood onhoudbaar is. Dat moment is daar, *wanneer de dwaling gaat behoren tot de fundamentele leerstukken van de kerk*. Dan kunnen we niet volstaan met gebed om herstel, maar dienen we onze verantwoordelijkheid te verstaan. Wie de leer van Christus kent en rooms blijft, verloochent Christus.

Dat geldt ook vandaag. Aan de ontheiliging van Gods Naam kunnen we nooit het minste toegeven. De gebrokenheid van de kerk is geen reden om een misvormd belijdenis te aanvaarden.

Maar in de kerk gaat het toch om meer dan de belijdenis?

Re kerk is het volk van God, het mystieke lichaam van Christus, Dat is iets anders dan een vereniging van gelijkgezinden. Wie de kerk laat bepalen door de belijdenisgeschriften, zit teveel op de juridische lijn.

Als de leer te rigide wordt gehanteerd, is de kerk niet langer oecumenisch en wordt zij afstotend. Bovendien brengen de drie formulieren zelfs onder gereformeerden geen eenheid, maar onenigheid. De belijdenis blijkt een splijtzwam.

De Van Vlastuin is het er mee eens, dat de kerk het lichaam van Christus is. Maar met Calvijn moeten we zeggen, *dat de leer voor de kerk is, wat de ziel is voor het lichaam*. Heiliging van Gods Naam betekent, dat wij de leer van Zijn Woord leren en beleven en belijden. Eerste kenmerk van de pinkster-

gemeente was dat zij volhardden in de leer (Hand.2:42). Dat bindt Paulus ook Timotheus vooral op het hart (1 Tim. 4:16). Eerste onderdeel van de geestelijke wapenrusting is de gordel der waarheid (Ef. 6:13). Het christenleven is een wandelen in de waarheid (2 Joh.: 4). Naar haar wezen is de kerk een vaste pilaar van de waarheid (1 Tim. 3:15).

In onze belijdenisgeschriften hebben we landkaarten waarop de inzichten van vorige generaties zijn uitgezet. Het zou dwaas zijn op reis te gaan zonder plattegrond. Belijdenissen zijn de bakens waartussen het schip van de kerk dient te varen om niet op de klippen te lopen. Het zijn vaste oriëntatiepunten in de stormen van de geestelijke strijd. Belijdenisgeschriften zijn bedoeld om te voorkomen dat je de Bijbel op allerlei manieren gaat uitleggen. Groen van Prinsterer zei het zo: *'Heeft een kerk alleen een Bijbel, dan is er in feite geen geloofsgemeenschap. Dan zijn alle meningen over de betekenis van het bijbelwoord gelijkwaardig, en elke theoloog heeft evrveel recht van spreken. Zonder een confessie is een kerk overgeleverd aan de theologie.'*

In de nieuw te vormen kerk staan verschillende elkaar uitsluitende belijdenissen naast elkaar. Dan geeft de confessie geen richting meer aan het verstaan van het Woord en daarmee is principieel de pluraliteit erkend. In de huidige kerkelijke situatie gaat het weer over de belijdenis van Christus. Zijn uniciteit, Zijn godheid, Zijn schriftgeworden Woord en Zijn koninkrijk zijn in geding. Dat zijn geen bijzaken, maar hoofdzaken. Vrijzinnige opvattingen zullen straks rechtens een plaats krijgen. Maar in de belijdenis van Christus is geen compromis mogelijk.

Katholiek is toch breder dan gereformeerd?

We belijden een heilige katholieke christelijke kerk. Dat moeten we serieus nemen en niet zo enghartig gereformeerd denken. Ook in andere geloofsgemeenschappen zijn kinderen van God te vinden. In de nieuwe kerk moet ruimte zijn voor baptisten, evangelischen en vrijzinnigen. Al verzwakt dan het confessionele gehalte, we winnen aan katholiciteit.

Met Calvijn wil ds Van Vlastuin verdraagzaam en gematigd zijn. We mogen de joden een jood zijn, maar aangaande het evangelie is geen compromis mogelijk. De ware leer is de ziel van de kerk. We moeten katholiek zijn, maar dat doen we door ons te houden aan de leer der apostelen. Reformatie is geen vernieuwing, maar restauratie. *Reformatie zal altijd gericht moeten zijn op het bewaren van de ware katholiciteit.* Ze zoekt geloofsverbondenheid met de eerste christenen. We kunnen dan ook alleen maar nieuwe belijdenisgeschriften aanvaarden als dat samengaat met een onvoorwaardelijke erkenning en bevestiging van de bestaande confessie. Onze belijdenis is geen star geheel, maar veranderingen dienen wel een voortgang van dit belijden te zijn.

We moeten echter vaststellen dat het belijden van de fusiekerk kiest voor de breedte van de ongenormeerde leer in plaats van voor de diepte en de waarheid.

Houden wij wel oog voor de schare?

In de kerk rijen veel mensen als de schare waarover Jezus zich bekommerde. Als we niet meegaan met de nieuwe kerk zullen wij deze schare kwijtraken. Wie zal hen dan het evangelie moeten

verkondigen? Kunnen wij het aanzien dat zij zonder prediking van Gods Woord naar de eeuwigheid reizen? Is het belang van deze menigte niet van groter gewicht dan de formele kerkelijke structuren? En functioneert de gereformeerde leer niet het best in een brede kerk?

Ds Van Vlastuin heeft bezwaar tegen deze redenering. De prediking van Jezus tot de schare is geen model voor het kerkzijn. Hij preekte tot velen, maar vierde het avondmaal met enkelen. Kerkelijke gemeenschap is beperkter dan een evangelisatietoespraak. Zo'n toespraak is erop gericht dat uit de schare een kerk zal ontstaan. In de kerk is niet alleen het Woord, maar ook het antwoord van het geloof. In het spreken over schare en volkskerk moeten we oppassen dat we het verleden niet gaan idealiseren. Er zijn maar een paar momenten geweest dat meer dan de helft van ons volk behoorde tot de NHK. In de Nieuwtestamentische tijd vormen de gemeenten minderheden temidden van een heidense omgeving. Van de zestiende tot de achttiende eeuw is er geen gereformeerde schrijver die een volkskerk bepleit. Men nam het verbond praktisch ruim, men kende een brede dooppraktijk, maar men maakte van deze massale breedte geen beginsel. Met artikel 27 NGB zag men *de kerk als 'heilige vergadering der ware Christgelovigen'*. Vandaag kan er in ieder geval geen sprake meer zijn van een volksgewijs kerkzijn. De kerk wordt een kleine kudde, en om daar bij te horen, moet je geloven tegen het zichtbare in, zo zei Calvijn. In de tijd van de Dordtse Synode heeft men niet gedacht vanuit de breedte om zoveel mogelijk mensen te bereiken. Deze vaders hadden een acte van afscheiding klaar liggen voor het geval

de waarheid op de synode niet zou zegevieren. *Liever een kleine kerk met de publieke erkenning van Gods Woord dan een bredere kerk waarin de waarheid is prijsgegeven.*

Niet mee!

Ds Van Vlastuin zou het liefst meegaan met het SOW-proces. Na overweging van de verschillende argumenten komt hij echter tot de conclusie, dat de Gereformeerden binnen de Hervormde Kerk voor Gods aangezicht daar niet voor mogen tekenen. Want de vorming van de nieuwe kerk

- * doorbreekt de eenheid van het christelijk geloof
- * is strijdig met de heiligheid van de kerk
- * strijdt met het katholieke karakter van Christus' kerk
- * doet tekort aan Christus en verloochent onze Heere.

Het valt ds Van Vlastuin niet makkelijk deze conclusie te trekken. Want daarmee doemt het hartverscheurende schrikbeeld op dat Hervormd Gereformeerden moeten kiezen tussen het verloochenen van onze Heiland en de scheuring van Zijn gemeente.

In zijn brochure *'Moeten we toch mee?'* - uitgekomen in de reeks *'De kerk op het spel'* - worstelt ds Van Vlastuin met de argumenten die in Hervormd-Gereformeerde kring klinken, nu zij voor de keuze staan of zij zullen meegaan met het SOW-proces of niet. Die worsteling is voor hemzelf kennelijk heel moeilijk. Ze zal dat ook zijn voor zijn lezers. Hij hoopt dat zijn bespreking hen helpt de verschillende overwegingen op hun Juiste waarde te schatten. Dat oneigenlijke argumenten van tafel gaan. En dat Hervormd Gereformeerden vooral op een open wijze kunnen

spreeken over wat wezenlijk is
voor de kerk.

Ds Van Vlastuin heeft op zeer
verdienstelijke wijze de veel
gehanteerde argumentaties tegen
het lichi gelouden. Tegen schrif-
tuurlijk licht. Daardoor kan zijn
bespreking en de doordenking
daarvan verder helpen. Om te
zien waarom het **gaat: de kerk
staat op** her *spell*! En om hij kruis-
punten te komen tut eei keuze
in gehoorzaamheid aan Gods
geopenbaarde wil. Th een blind
vertrouwen dat Hij het dan ook
goed zal maken en wegen wijzen
zal. Wegen **ook** naar kerkelijke
eenheid van allen die onze Hei-
land naar de gereformeerde
belijdenis liefhebben. Laten we
daarvoor bidden en werken.

*Drs G.J. van Middelkoop is oud-
conrector van de Gereformeerde
Scholengemeenschap te Rotterdam
en oud-rector van de Gereformeer-
de Scholengemeenschap te Amers-
foort*

TOEN JEZUS DE JORDAAN INLIEP

Toen Jezus de Jordaan inliep
gehoorzaam aan Zijn Vader.
verstond Hij dat zijn taak Hem riep:
Hij werd gedoopt met water.
Hij daalde in de diepte af,
een zee van dood en lijden,
en Hij ontrees het watergraf
om zondaars te bevrijden.
Hij is het nieuwe leven.

Toen Christus uit het water kwam
waar Hem Johannes doopte
weerklonk een stem die elk vernam,
de hemel scheurde open.
De Vader sprak: mijn lieve Zoon.
in Jou heb Ik behagen.
Toen spreidde zich de Geest ten toon
gelijk een duif, zij zagen
hoe Hij op Jezus neerkwam.

God spreekt zich uit in woord en beeld
want Jezus ging te water
om onze tegenstand. Hij deelt
zijn Geest nu niet met male.
Die overtuigt van kwaad en goed,
van zonden en gebreken,
van reiniging door Christus' bloed,
die Geest is neergestreken.
Hij is de ware dooper.

Gods Zoon, het ware offerlam,
stond klaar om aan te treden.
Zie, hoe zachtmoedig op Hem kwam
een duif, de Geest van vrede.
Nu is bij ons geen twijfel meer:
in deze drie personen
zijn wij gedoopt, de ene Heer
wil hier op aarde wonen
en zich aan mensen geven.

Het oog ziet water dat alleen
als water wordt vergoten
Geloof ziet door het water heen
een diep geheim ontsloten:
het is **voor** ons de rode zee
van Jezus' bloed, hier klinken
de woorden eeuwig wel en wee.
Zo zal de dood verdrinken.
Zo zal ons leven opstaan.

Christ unser Herr kam MWV 280 Tekst: Martin Luther – 1541
Melodie: Liedboek 165
Melodie: Joh. Walther Gesangbuch – 1524.
Herdichting: Ria Borkent – 1997)

Och, was het hele volk van de Here profeten, doordat de Here zijn Geest op hen gaf Numeri 11,29b

Wat een heerlijke zucht van Mozes! Als nou heel Gods volk uit profeten bestond, wat zouden dan veel volken discipelen van Jezus worden. Als nou heel de gemeente Gods woord zou spreken, wat zouden dan weinig gevoelens gekwetst worden. Als nou alle jongeren zouden profeteren, wat zouden we dan weinig jeugdproblemen hebben. Als nou eens alle ouderen dromen zouden dromen, wat zou er dan veel veranderd kunnen worden.

Vlees

Wat een zware zucht van Mozes! Want wat zit er nog veel vlees en wereld bij. Het brood uit de hemel is te droog. De geur van Egypte is nog te sterk. De leiding van Mozes is nog te zwak. Het geloof van Gods kinderen is nog niet volkomen. De gemeente kent nog teveel 'samenraapsel'. De begeerte van jongeren wordt nog teveel gevoed. En na alles wat ze hebben meegemaakt zijn dromen voor ouderen nog teveel bedrog.

Verwachting

Wat een diepe zucht van Mozes! Want als 70 mannen Gods Geest krijgen, slaakt hij een zucht van verlichting. Als ook anderen de Geest van God hebben, kan Gods volk beter worden geleid. Als 2 mannen zelfs in de legerplaats profeteren, kan de Geest dan niet op alle vlees worden uitgestort? Als de Here zijn Geest geeft, doet Hij dat toch niet niet mate? En het begeren van de Geest zal

toch wel ingaan tegen het begeren van het vlees?

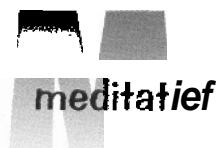
Volk

Wat een frisse wind door Gods volk! Het samenraapsel werd bevangen door begeerte. Gods kinderen liepen te jammeren van heimwee. De leider gaat bijna dood onder de last van het volk. Maar Gods Geest geeft de moede leider 70 nieuwe krachten. Gods hand is lang genoeg om al zijn kinderen genoeg te geven. Gods wind voert kwakkels aan om te laten voelen dat het begeren van het vlees leidt tot de dood.

Vervulling

Wat een sterke adem van Gods stem! Zijn woord geschiedt. Zijn woord wordt geprofeteerd. Zijn woord klinkt door in Mozes' verzuchting...

... en op de Pinksterdag hoor ik ouderen dromen van vernieuwing, hoor ik jongeren profeteren van leven buiten zichzelf,

hoor ik een gemeente zingen van verlangen.

Geest

Wat een hemelse zucht van Gods Geest! Hij is de adem van Jezus' lippen die mensen zelfs buiten de gemeente doet profeteren. Hij weet wat in God is, zodat Hij in de legerplaats Gods genade kan geven. Hij komt onze zwakheid te hulp, want Hij pleitte met onuitsprekelijke verzuchtingen voor Mozes... en het hele volk van de Here.

Ds. J.A. Schelling is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zevenbergen

HOEVEEL ZIEN WIJ VAN DE GEEST?

R.J. Meijer

wandelen mei God

Waarom valt er niet meer te zien aan het geloof? Meer zichtbare tekenen, zou dat niet helpen? Voor onszelf allereerst. Vervolgens om als kerk in deze tijd te staan. Mensen zouden wat te zien krijgen! Als de kerk het minder doet vandaag, ontbreekt het dan niet aan tekenen van geloof? Wie jongeren serieus neemt, hoort dit soort vragen regelmatig. En niet alleen bij jongeren... Blijkbaar wordt er iets gemist. Wat zien wij samen nog van de Heilige Geest?

God gaf zijn kinderen nogal wat mee toen Hij zijn Geest uitstortte. Intern een geweldige kracht die mensen samenhoudt. Daarnaast was de uitstraling groot van die eerste gemeente in Jeruzalem. Sindsdien heeft God nooit een dag de belofte van zijn Geest ingetrokken...

Als Pinksteren iets duidelijk gemaakt heeft dan is het wel dat deze Geest niet even is vast te leggen, te plannen of in te dammen. Vanaf het eerste moment blijkt de kracht van deze Geest van God. Tegelijk vraagt de Heilige Geest ruimte. Hij wil ontvangen worden in geloof. Soms werd die ruimte misbruikt of te klein bevonden... Gods Geest is een Persoon die bedroefd kan worden. Deze Geest vraagt om een bepaalde houding van ons. Dat maakt dit zo persoonlijk.

Oppervlakkigheid?

Als je dit bedenkt, is het dan per definitie oppervlakkig als er verlangen merkbaar is naar meer zichtbare kracht van de Geest? Of zou het waar zijn: we missen iets?

Zul je niet steeds opnieuw gaan verlangen naar deze Geest? We zijn het wonder toch niet ontgroeid?

Is het ook niet zo, dat in de tijd van Jezus geloof versterkt werd door tekenen daarbij?

Ik kom ze tegen, jongeren die verzuchten: "God geef mij een teken dat U bestaat. Eén keer een teken uit de hemel, dat zou pas vet-gaaf zijn!"

Genezing als teken

Bij een van de vele tekenen die Jezus ooit zelf deed, stelde Hij eens een vraag:

Wat is gemakkelijker, te zeggen: uw zonden worden vergeven, of om te zeggen: sta op en wandel? Marcus 2,9.

Het is verleidelijk in te vullen dat vergeving gemakkelijker is. Dat kun je toch niet zien... Een genezing moet ter plekke werken, iedereen staat erbij!

Toch is het precies andersom! Dat zet aan het denken. Uit alles blijkt dat Jezus niet zozeer van plan was een genezing te doen, als wel de kracht van het evangelie te brengen.

In Marcus 2 betreft dit een verlamde man. Door zijn vrienden wordt hij neergelaten door een opgebroken dakbedekking. Met ontroerende liefde zegt Jezus dan: **kind** je zonden zijn vergeven. En wellicht was het hierbij gebleven, als ...

Als er geen schriftgeleerden in de buurt waren geweest. Heel opvallend trekje: op het verlangend geloof van de verlamde man en zijn vrienden reageert Jezus met vergeving. Op ongeloof van omstanders reageert Hij dan met een **teken**.

Een teken: om even iets zichtbaar te maken van de onzichtbare vergeving.

Wat is gemakkelijker?

Waarom deed Jezus dit direct niet? Het teken van genezing was wel zo gemakkelijk voor Hem. Bovendien was dat precies de reden waarom mensen Jezus volgden: ze hadden net al veel genezingen kunnen meemaken. Dat Jezus dit ken, hoefde niemand te betwijfelen.

Op een moment dat vol verlangen iemand zelfs via de nooduitgang aan een hangmatje wordt neergelaten... wat is dan het voor de hand liggende? Genezen toch?

Wat wil Jezus hiermee?

Iets wat tot op de dag van vandaag veelzeggend is. In alles is het Christus Jezus te doen om de schijnbaar onzichtbare vergeving in ons leven te brengen. Een stuk onzichtbaarheid is daarbij nooit te vervangen door zichtbare verschijnselen.

Het teken dat Hijzelf deed, relativeert Hij: dat **was** het meest gemakkelijke wat Hij **kon** doen. Slechts **een** icken. Vergeving kost Hem zoveel meer... Eens hing Hij aan het kruis te sterven: de prijs van vergeving is hoog.

Wat wil je zien?

Stel dat deze man op TV geïnterviewd zou worden in Niets meer *te verliezen*... Wat zou zijn verhaal zijn? Wat veranderde zijn leven het meest? Zijn genezing, of de innerlijke verandering? Jezus gebruikt de vergeving hier puur als *spotlight* op wat er innerlijk met deze man gebeurde. Vergeving veranderde zijn leven totaal. Hij leerde Jezus Christus kennen, **zoals** hij Hem nog niet kende.

Het klinkt na in je oren: *wat is gemakkelijker..?* **Wat** Jezus daarmee doet is dit: het zichtbare **wonder zal je altijd moeten brengen bij het onzichtbare geloof.**

Verlangen uit gemis

Een terecht verlangen houdt christenen bezig. De Geest maakt onrustig. En geen Geest zonder beweging...

Jongeren kunnen hartstochtelijk verlangen naar een persoonlijk teken. Een bewijs van geloof. Ze menen elders meer tekenen van geloof te zien. Ouderen kunnen terugverlangen naar tekenen van kerk-zijn uit vroeger dagen. Toen **was** er uiterlijke duidelijkheid die veel zichtbaar maakte.

Op zoek naar houvast... De insteek is verschillend, het gemis legt een gezamenlijk probleem bloot. *Het grootste wonder zijn wij wat kwijtgeraakt.*

Onzichtbaar geloof?

Want wat is het grootste **wonder**? Dat wat Christus door de

Heilige Geest in ons verandert. Dat als Jezus spreekt dit geen woorden blijven. maar ons leven raakt. Je komt het tegen: bijbellezing waar niet veel van uitgaat. Preken die op zichzelf blijven staan. Maar waar Jezus spreekt gebeurt wat...

Hier voel je liet terechte gemis. Veel is onzichtbaar geworden in ons leven met God! Onbespreekbaar. We zijn zuinig op Gods Woord, tegelijk is deze grootste schat diep weggeborgen. Dan wordt geloof pas echt onzichtbaar. Vergeving is zo vaak een cliché. Terwijl het een totale verandering inhoudt die niet onopgemerkt kan blijven!

Er valt veel meer te zien...

Ja, waar praten we over? Je kunt meer dan we doen over de Geest spreken. Sterker is nog dit: meer vanuit de Geest spreken. Worden die gevuld zijn van persoonlijk en diep geloof. De vraag is: waar ben je zo vol van? Druk met kerkelijke dingen? Hoe voeren wij gesprekken in de kerk? Gevulde kerkelijke agenda's en volgeschreven bladzijden met discussie: zo maar onbedoeld vervanging voor vol zijn van de Geest.

Hoe vaak merk je het niet: vol van van alles, maar niet merkbaar van geloof. Veel energie wordt gestoken in het zichtbare. Maar het garandeert niemand Geest en Leven.

Hoe sterk klinkt het persoonlijk geloofsgetuigenis? Van ouderen die veel meemaakten bijvoorbeeld. Gods weg met hen. Zijn Hand in hun leven?

Tekenen van geloof - de Geest wil niets anders dan dat. Maar dan werkelijk tekenen **van** geloof.

Wat de Geest teweeg brengt, ontvang je in je eigen leven. Kijk daar meer rond!

De grootste verandering zal dit zijn: innerlijke vernieuwing en kracht. **Wie** bidt om **de Geest** gaan de ogen open voor het echte wonder.

Ds R.J. Meijer is predikant van de Gereformeerde Kerk te Surhuisterveen

Betere gesprekken?

Cursus
leiders
gesprekken
bijbelstudie

GVI

GVI: training, toerusting en begeleiding / www.gvizwolle.nl / (038) 4270400

DE HEILIGE GEEST ALS PARAKLEET

A.N. Hendriks

achtergronden

In het Evangelie naar Johannes wordt op verschillende plaatsen en manieren over de Heilige Geest gesproken. Wij horen hoe de geboorte 'van boven' een wonder is van de Geest (Joh. 3:5). Tot de Samaritaanse zegt Christus dat de ure komt dat de ware aanbidders de Vader zullen aanbidden 'in Geest en waarheid' (Joh. 4:23). In zijn rede over het brood des levens verkondigt Christus dat het de Geest is die levend maakt en dat zijn woorden 'Geest en leven' zijn (Joh. 6:63). In Johannes 7:38 lezen we hoe Jezus een rijke werking van de Geest aankondigt: wie in Hem gelooft, stromen van levend water zullen uit zijn binnenste vloeien.

Een aparte plaats onder alles wat wij in dit Evangelie over de Heilige Geest vinden, nemen de uitspraken van Christus over de *Trooster* in. Het gaat daarbij om een vijftal woorden die voorkomen in Johannes 14:16, 17; 14:25, 26; 15:26, 27; 16:7-11; 16:13-15. Deze uitspraken zijn daarom zo bijzonder, omdat de Heilige Geest daar *Trooster* genoemd wordt, een aanduiding die wij alleen bij Johannes vinden en dan nog alleen in de hoofdstukken 14-16.

Boven dit artikel heb ik als opschrift gezet: De Heilige Geest als Parakleet. In het Grieks wordt hier als titel voor de Heilige Geest het woord *paraklêtos* gebruikt. De vertaling 'Trooster' gaat terug op de bijbelvertaling van Luther, maar is niet adequaat. Ze wekt de indruk dat de Geest hier naar voren komt als Degene die Gods kinderen troost en bemoedigt¹. Maar de uitspraken van Christus over de Parakleet wijzen op heel andere

werkzaamheden, zoals wij nog zullen zien.

Daarom is het minder juist dat de benaming 'Trooster' zo ingeburgerd geraakt is. Willen wij recht doen aan deze specifieke benaming voor de Heilige Geest, dan zullen wij naar een andere weergave in het Nederlands moeten zoeken.

In enkele artikelen willen wij luisteren naar wat Christus ons verkondigt over de persoon en het werk van de Geest als Parakleet. Daarbij zal ook de verhouding tussen Christus en de Parakleet onze aandacht hebben. Vragen als: op wie hebben deze uitspraken betrekking en hoe zijn of worden ze vervuld? zullen daarbij aan de orde moeten komen.

De aanduiding Parakleet

De benaming 'Parakleet' vinden wij zoals gezegd alleen bij Johannes. Eén keer gebruikt Johannes haar voor de verhoogde Christus: "En als iemand gezondigd heeft,

wij hebben een voorspraak (*paraklêtos*) bij de Vader, Jezus Christus, de rechtvaardige" (1 Joh. 2:1).

In het Evangelie wordt in de hoofdstukken 14-16 de Heilige Geest de Parakleet genoemd. In de exegetische literatuur gaat het vooral om twee vragen. De eerste is: Waar komt deze aanduiding vandaan en wat is er de betekenis van? De tweede is: Waarin bestaat het specifieke van het werk van de Parakleet? Wat de eerste vraag betreft: Ei. is onder de geleerden nog altijd verschil van mening over de mogelijke achtergrond van de naam 'Parakleet'². Men heeft de oorsprong gezocht in het Jodendom en zijn religieuze literatuur (A. Schlatter). Daar vinden wij vele voorbeelden van mensen en engelen die als pleitbezorgers optreden. Anderen hebben gewezen op het Oude Testament en het latere Jodendom (S. Mowinckel en later N. Johanson). In het boek *Job* komen wij de figuur van de voorspreker-engel tegen. Het latere Jodendom heeft deze titel en functie op de Heilige Geest overgedragen. Daar grijpt de evangelist Johannes op terug.

De grote nieuwtestamenticus R. Bultmann noemt als achtergrond de voorchristelijke gnosis. De parakleet is daar niet een pleitbezorger in forensische zin, maar een helpetsfiguur. We vinden in deze gnosis de voorstelling van elkaar afwisselende 'openbaringsdragers', die als helpers worden getypeerd. De evangelist moet zo'n gnostische helpersgestalte voor ogen hebben gehad.

O. Betz verwijst naar de geschriften van de bekende Qumransekte waarin 'voorsprekers' een belangrijke rol spelen. De aartsengel Michaël, die voor deze sekte als de parakleet gold, zou model hebben gestaan voor wat Johannes over de Parakleet zegt. Hoe respectabel al deze geleerde onderzoekingen ook zijn, ze schieten tekort om een bevredigende verklaring te geven van het johanneïsch gebruik van de naam 'Parakleet'. Want de Heilige Geest **komt** in Johannes 14-16 niet naar voren als de Voorspreker voos of de *Pleitbezorger* van de discipelen. Er worden heel andere werkzaamheden aan Hem als Parakleet toegekend. Er is echt sprake van een specifieke woordgebruik, dat alleen verhelderd kan worden door de teksten zelf. Kenmerkend blijkt voor de Parakleet te zijn dat Hij bij de leerlingen **zal** blijven en in hen zal zijn (Joh. 14:17), dat Hij hun alles zal leren (Joh. 14:26), dat Hij zal getuigen (Joh. 15:26), dat Hij de weg naar de volle waarheid zal wijzen (Joh. 16:13) en dat Hij Christus zal verheerlijken (Joh. 16:14).

Al zijn er aan het werk van de Geest als Parakleet duidelijk forensische trekken op te merken (vgl. het 'getuigen' in Joh. 15:26 en het 'overtuigen' in Joh. 16:8), dit wettigt nog **niet** om Parakleet weer te geven met 'Advocaat I Aanklager' ³. De Parakleet doet onmiskenbaar méér en **is** ook méér.

De vertaling *Advocaat/Aanklager* is lange tijd gevoed door de gedachte dat *paraklêtos* een woord zou zijn met een typisch juridische kleur. Maar nieuw onderzoek heeft aangetoond dat het allereerst een woord is van algemenere strekking met de betekenis van: begunstiger, beschermheer ⁴. Een parakleet is letterlijk iemand die (tot hulp van een ander) erbij geroepen wordt (*para-kalein* = erbij roe-

pen). De Heilige Geest komt met zijn aanwezigheid en werkzaamheid de leerlingen helpen, nu Jezus heengaat naar zijn Vader. Hij is het die na dit vertrek bij hen blijft (Joh. 14:17). Wat Christus over de Geest als Parakleet zegt, staat duidelijk in het kader van zijn naderend afscheid (vgl. Joh. 14:2, 3).

Dit alles bepaalt het woordgebruik. Wij zullen dan ook met Herman Ridderbos mogen concluderen: "Parakleet... heeft hier dus een specifieke betekenis, die in onze taal (en vele andere) moeilijk adequaat in één woord valt uit te drukken, maar waarvan de dominerende gedachte is: iemand die bijstand biedt in een hulpbehoevende situatie" ⁵.

De Parakleet en Christus

Uit Johannes 14-16 blijkt dat er een nauwe relatie **is** tussen Christus en de Heilige Geest als Parakleet. Allereerst treft het dat Jezus spreekt over een andere Parakleet (Joh. 14:16). Daarmee duidt Hij zichzelf ook aan als Parakleet. Hij verkeerde bij de leerlingen in een positie, die na zijn heengaan door de Heilige Geest zal worden ingenomen. Dit betekent niet dat Jezus als parakleet uitgediend is. In de hemel en vanuit de hemel zet Hij zijn werk als Parakleet voort. Johannes wijst daarop wanneer hij schrijft dat wij een Parakleet bij de Vader hebben, Jezus Christus, de rechtvaardige (1 Joh. 2:1). Maar op **aarde** zal de andere Parakleet doen wat Jezus tijdens zijn verblijf op aarde deed. Er is terecht op gewezen hoeveel overeenkomst er is tussen Christus en zijn werk en de andere Parakleet en zijn werk ⁶.

Hij blijft bij de leerlingen (14:17), zoals Jezus (15:4, 5). Hij leidt in de waarheid (16:13), zoals Jezus (8:31, 32). Hij wordt door de Vader gezonden (14:16), zoals Jezus (5:30). Hij onderwijst

(14:26), zoals Jezus (8:20). Hij is door de wereld niet gekend (14:17), zoals Jezus (8:19). Hij spreekt niet uit zichzelf (16:13), zoals Jezus (8:16). Hij legt getuigenis af (15:26), zoals Jezus (8:14). Hij overtuigt van zonde (16:8), zoals Jezus (7:7). De andere Parakleet -zo blijkt- zal op aarde doen wat Jezus op aarde gedaan heeft.

Maar dit betekent niet dat Christus na zijn heengaan niet meer op aarde werkzaam is. Het is dan ook minder juist om de andere Parakleet de Plaatsvervanger van Christus op aarde te noemen. Veelmeer is het zo dat Christus vanuit de hemel zijn werk op aarde *voortzet* door de andere Parakleet 7. Het mag ons niet ontgaan dat de andere Parakleet door Christus vanuit de hemel gezonden wordt (Joh. 15:26; 16:7). De Vader zendt Hem op Christus' gebed (Joh. 14:16) en in Christus' naam (Joh. 14:26). Dit alles wijst erop hoezeer de andere Parakleet komt als de Geest van Christus. Zoals Jezus kwam in de naam van (namens) de Vader (Joh. 5:43; 10:25), zo treedt de andere Parakleet op aarde op in de naam van Christus. En zoals Jezus de Gezondene van de Vader was (Joh. 5:23; 17:23), zo is de andere Parakleet de Gezondene van Christus. In Hem hebben de leerlingen **met** de verhoogde Heer te doen, in Hem komt Christus zelf om zijn werk op aarde voort te zetten ⁸. W. van 't Spijker tekent hierbij aan: "Wanneer er staat: De Vader zendt Hem, mogen we in de komst van de Geest zien de aanwezigheid van de Vader. Maar met evenveel recht mogen we zeggen: In de Geest is Christus **zelf** present. De Vader én de Zoon zijn tegenwoordig in het werk van de Geest. De verschillende manieren waarop de dingen worden gezegd onderstrepen slechts deze tegenwoordigheid

van Vader en Zoon in en door de Geest. Ook hier is dus weer het trinitarisch aspect. Het heil, dat de Geest ons leert, is een heil van de drie-enige God zelf”⁹.

De Parakleet die komt, is niet een goddelijke kracht. Het is niemand minder dan de Heilige Geest, zo blijkt uit Johannes 14:26. Hij is een Persoon met een eigen identiteit. Het woordje ‘deze’ (*ekeinos*) in Johannes 15:26 onderstreept dit: “Wanneer de Trooster komt... zal deze van Mij getuigen”. Het persoonlijke blijkt ook uit het werk dat de Parakleet gaat doen: leren, in herinnering brengen, getuigen, overtuigen en verheerlijken.

De Geest der waarheid

Reeds Calvijn heeft erop gewezen dat de komst en het werk van de Geest als Parakleet ter sprake komen in verband met de *gehoorzaamheid* van de leerlingen. Deze staan in het licht van wat de Heiland zegt in Johannes 14:15: “Wanneer gij Mij liefhebt, zult gij mijn geboden bewaren”. Nu Jezus straks niet meer bij hen is, komt het er voor hen op aan dat zij zijn geboden bewaren. Bij deze geboden gaat het om wat Hij hun geopenbaard en geleerd heeft. In vers 23 wordt dat zijn ‘woord’ en in vers 24 zijn ‘woorden’ genoemd. Om dit alles nu te ‘bewaren’, in de komende tijd in praktijk te brengen, belooft Christus de leerlingen de komst van de Parakleet.

Hij zal de Vader bidden en zo zal hun een andere Parakleet gegeven worden, die blijvend hen zal helpen¹⁰.

Over deze blijvende aanwezigheid horen wij in *Johannes 14:16, 17*: “En Ik zal de Vader bidden en Hij zal u een andere Trooster geven om in eeuwigheid bij u te zijn, de Geest der waarheid, die de wereld niet kan ontvangen, want zij ziet Hem niet en kent Hem niet; maar gij kent Hem,

want Hij blijft bij u en zal in u zijn”.

Met betrekking tot de aanwezigheid van de Parakleet worden hier drie verschillende voorzetsels gebruikt. Hij zal tot in eeuwigheid *met* (*meth'*) u zijn... Hij blijft *bij* (*para*) u en zal *in* (*en*) u zijn. De Parakleet die komt, is de Geest der waarheid. Die Geest der waarheid hebben de leerlingen reeds leren kennen (vgl. het “maar gij kent Hem”) 11. Zij hebben Hem in zekere zin reeds bij zich. Het woordje ‘blijft’ spreekt daarvan. Door zijn werk zijn ze Christus in geloof gevolgd. Maar Jezus belooft tegelijk dat zij deze Geest der waarheid nog rijker en dieper zullen leren kennen. Want Hij zal in de toekomst niet slechts bij hen zijn, maar *in* hen zijn. Dat getuigt van een heilshistorische voortgang! Zijn nabijheid wordt geïntensiveerd, want in de toekomst zal Hij in hen zijn. Hij zal in hun harten woning maken en hen van binnenuit bijstaan. Daarmee verkondigt Jezus wat er op Pinksteren zal gebeuren. Door de inwonende Geest zullen de leerlingen dan met vrijmoedigheid getuigen van de grote werken van God in Jezus Christus (vgl. Hand. 2:4 e.v.).

De Parakleet die de Heiland belooft, wordt ‘de Geest der waarheid’ genoemd. Daarin geeft Christus een nadere kwalificatie van de Parakleet. Er is ook een ‘geest van dwaling’ die tegenover de Geest der waarheid staat (vgl. 1 Joh. 4:6). Het woordje ‘waarheid’ heeft in het Evangelie naar Johannes een specifieke kleur. Het spreekt van Gods trouw in het vervullen van zijn beloften. Wij komen het al tegen in wat Johannes zegt van de Eniggeborene van de Vader: “vol van genade en waarheid” (Joh. 1:14). We vinden hier een verbinding die we meer dan eens in het Oude Testament tegenkomen:

chêses wê èmèt (vgl. bijv. Ex. 34:5-7) en die in het Grieks van Johannes wordt weergegeven met *charis kai alètheia*, in het Nederlands vertaald door ‘genade en waarheid’. Genade spreekt van Gods goedgunstigheid, barmhartigheid jegens zijn volk, terwijl ‘waarheid’ spreekt van zijn betrouwbaarheid. Gods barmhartigheid is iets waarop je je echt kunt verlaten. Het woordje ‘waarheid’ komt zo heel dicht bij ons woord ‘verbondstrouw’¹². Wanneer nu de Parakleet ‘de Geest der waarheid’ genoemd wordt, betekent dit dat Hij met en in de leerlingen zal zijn als Degene, die hun leren zal hoe in Jezus Christus Gods reddende trouw geopenbaard is en Gods beloften vervuld zijn. Hij zal immers Christus verheerlijken (Joh. 16:14). Hij zal hun op het hart binden wie Christus is en wat Hij heeft bewerkt. De Parakleet komt om Gods reddende trouw in Christus te verkondigen!

In het eerste woord over de andere Parakleet (Joh. 14:15, 16) horen wij al belangrijke dingen over Hem. De Heiland spreekt over zijn komst en zijn blijvende aanwezigheid. Ook zegt Hij wie deze Parakleet is en in welke hoedanigheid Hij komt. In een volgend artikel willen wij luisteren naar wat Christus nader openbaart over het *werk* van de Parakleet.

¹ J. Behm, *paraklêtos*, in: *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, V. Stuttgart o.J., tekent aan: “Doch ist für Luther zu bedenken, dass bei ihm die ältere konkrete Bdtg von *Trost* nachwirkt, die Würzel ist dieselbe wie bei *Treue* und *Trotz* und entspricht dem englischen *trust*... So ist der urspr Gehalt von *Trost* etwas, das bzw jemand, der einem *Schutz*, *Beistand*, *Hilfe*, *Sicherheit* bewährt” (p. 802 noot 31).

Bijbel in gebaren

De nieuwe serie bijbelverhalen in Nederlandse Gebarentaal op cd-rom is klaar.

Dove kinderen, jongeren en hun vaak horende familie kunnen nu samen naar de bijbelverhalen luisteren en kijken. Ook voor mensen die geïnteresseerd zijn in de Nederlandse Gebarentaal en de bijbel is deze serie een waardevolle aanwinst.

Effatha, instituut voor doven, communicatief en auditief gehandicapten, heeft in samenwerking met de IKON deze nieuwe serie bijbelverhalen gemaakt. Deze serie met bijbelverhalen uit het Oude Testament wordt verteld in Nederlandse Gebarentaal en gesproken Nederlands. Ze zijn ook op een heel bijzondere manier vormgegeven. Hierbij is gebruik gemaakt van de beelden uit het televisieprogramma 'Beeld voor beeld' (IKON, KRO, RKK).

Op de cd-roms staan bijbelverhalen uit Genesis: Het Begin, Noach, De toren van Babel, de verhalen van Abraham, Isaak, Jacob en Jozef en zijn broers. Op de internetsite van Effatha: www.effatha.nl staat een demo van de Startbijbel.

De serie bestaat uit vier cd-roms en kost 130 gulden. Losse delen kosten 35 gulden per stuk. De serie is te bestellen door 130 gulden of 35 gulden per deel en 10 gulden verzend- en administratiekosten over te maken op bankrekeningnummer 61.90.14.970 t.n.v. Vereniging Effatha ondervermelding van 'Startbijbel Genesis'.

Een overzicht van de verschillende opvattingen bij O. Betz, *Der Paraklet*, Leiden-Köln 1963, p. 12 e.v. Vgl. J. Veenhof, *De Parakleet*, Kampen (1977), p. 9 e.v.

Zo bijv. C. van der Waal, *Commentaar op het Evangelie naar Johannes*, Goes 1984, p. 164.

⁴ Vgl. K. Grayston, The meaning of *paraklêtos*, *Journal for the study of the New Testament*, XIII, (1981), p. 67: "This investigation confirms that *paraklêtos* did not derive its meaning from legal activity but was a more general term, sometimes used in legal contexts, meaning supporter or sponsor".

Herman Ridderbos, *Het evangelie naar Johannes*, II, Kampen (1992), p. 152. Vgl. H.P.R. van Houwelingen, *Johannes Her evangelie van het Woord*, Kampen (1997), p. 298: "Het verdient dan ook de voorkeur als vertaling van *paraklêtos* een neutrale term te gebruiken: 'Helpster'.

⁵ Vgl. R. Bultmann, *Da Evangelium des Johannes*, Göttingen 1957, p. 437; J. Veenhof, *a.w.*, p. 16.

D.E. Holwerda, *The Holy Spirit and Eschatology in the Gospel of John*, Kampen 1959, merkt op "The work of the historical Jesus is continued by the exalted Jesus by means of the Spirit of truth" (p. 63).

⁶ Ten onrechte wijst D.E. Holwerda, *a.w.*, p. h5 hier op Joh. 14:18: "Ik zal u niet als wezen achterlaten. Ik kom tot u...". Het gaat in dit woord niet om een komen van Christus in de Geest (op Pinksteren), maar om het koiten van Christus als de Opgeestane. Herman Ridderbos wijst erop dat het 'zien' ("maar gij ziet Mij...") blijkens het gebruikte Griekse woord (*theorein*) betrekking heeft op de zichtbare verschijningen van Christus als de Opgeestane (*a.w.*, p. 154). P.H.R. van Houwelingen betreft het 'zien' op de wederkomst (*a.w.*, p. 301).

⁷ W. van 't Spijker, *De Heilige Geest als Trooster*, Kampen 1986, p. 33.

⁸ C. van der Waal schrijft: "Het schokkende ingrijpen van de Geest in de eerste rijd zal niet plaats maken voor een geleidelijk zich terugtrekken. Geen wegebbend revival is beloofd, maar een permanente assistentie" (*a.w.*, p. 150).

¹¹ P.H.R. van Houwelingen doet m.i. niet voldoende recht aan het woordje 'kennen' (*ginooskein*), wanneer hij zegt: "Allereerst belooft Jezus dat de Geest der waarheid Rijd de leerlingen blijft (...) namelijk in de persoon van Gods gezalfde op wie de Geest rust. Zolang de Meester bij hen verblijft, is ook zijn Geest in hun midden" (*a.w.*, p. 299). Het 'kennen' en 'ontvangen' wijst m.i. op meer: het persoonlijk gemeenschap hebben aan de Geest der waarheid. Vgl. vnot het gebruik van 'kennen' bij Johannes. 10:15: 17:3. Bovendien: hoe verdraagt zich het 'Zolang' van Van Houwelingen met de belofte dat de Geest hij de leerlingen blijft?

¹² L. Floor, *De doop met de Heilige Geest*, Knippen 1982, zegt: "Waarheid heeft met name in dit evangelie de betekenis van het oudtestamentische *emeth*, de verbondstrouw of de verbondswaarachtigheid van God. Dit begrip draagt in zich de betekenis van de getrouwheid van God in de vervulling van zijn beloften" (p. 74).

Dr. A.N. Hendriks is emeritus-predikant van de Gereformeerde Kerk te Amersfoort-Centrum

VISIES VOOR DE MISSIONAIRE GEMEENTE

Peter H. van der Laan

Hoe kom je aan een eigen visie?

evangelisatie
en zending

Dit artikel start met de actuele aandacht voor eigen visie. Ook als plaatselijke kerk moet je visie hebben, met name als je wilt gaan voor de evangelisatie. Maar we vinden het als kerken vreemd om met het begrip visie te werken. Aan gemeentebouw beginnen we wat te wennen, maar een moderne aanpak van kerkelijk werk is nog geen visie. Bovendien zijn er zoveel visies waaruit je kunt kiezen. Dit artikel probeert een weg te wijzen naar een werkbare oplossing.

Wat willen we?

Weet je eigenlijk wel wat je wilt, als kerk? Wat zijn we met zijn allen aan het doen en waar willen we naar toe? Op bezinningsbijeenkomsten zijn dat gebruikelijke vragen. Met de antwoorden willen we een visie formuleren.. Zonder visie voor de kerk kan het niet meer. En natuurlijk moet dat een goede visie zijn. Liefst gereformeerd

Zelf wordt ik van dat soort vragen wat zenuwachtig. In een groepsgebesprek kan ik geïrriteerd reageren. Misschien om mijn verslegenheid te verbergen. Want de vragensteller - meestal de trainer - gaat er kennelijk van uit dat ik een antwoord op die vraag kan geven. Maar eerlijk gezegd weet ik niet wat ik er mee aan moet. Wal 'we willen met de kerk'? Ik weet niet of ik wel iets te willen heb. Zo denk ik helemaal niet na over de kerk.

Is het niet al genoeg dat de kerk er is? Wat ik van het geloofsonderwijs heb onthouden dat is dat ik dankbaar mag zijn dat de kerk nog altijd in stand wordt gehouden.

Dus dat de kerk bestaat, is al een wonder, en dat ik er lid van mag zijn, is al even geweldig. Maar wie ben ik dat ik ook nog iets met mijn kerk zou moeten willen? Trouwens, wat zou ik als kerk kunnen willen? Natuurlijk weet ik ook wel, dat we van tijd tot tijd weer een nieuwe predikant willen. En soms willen we ook als kerk een nieuw gebouw. Maar verder willen we toch niets liever dan dat we gewoon kunnen voortbestaan? De jeugd moet bij de kerk blijven, dat is wel het belangrijkste.

De vraag naar visie is eigenlijk vreemd aan de mentaliteit in onze gereformeerde kerken. Dat blijkt als we een discussie oproepen die moet uitmonden in een gezamenlijke visie op de evangelisatie. We kunnen desgevraagd bevestigen dat we evangeliserende of missionaire gemeente willen zijn. Maar wat zegt dat over wat je wilt bereiken?

Ik zie, ik zie, wat jij niet ziet

Een kerkraad raakt geïnspireerd door de kerkradendag van het

GVI. Hij besluit voor zichzelf een avond in te ruimen om aan visieontwikkeling te werken. In ruimer verband wordt dat werk nog eens overgedaan op een gemeentevergadering. Er is een spreekwoord: "Zet drie gereformeerden bij elkaar en je hebt drie kerken". Dat gaat ook op voor een groepsdiscussie die tot doel heeft tot een gemeenschappelijke visie te komen. Het resultaat is een veelheid aan meningen, maar of het een visie wordt?

1. Er moet meer leiding gegeven worden, vindt iemand. De predikant durft nauwelijks meer te zeggen waar het op staat. In onze kerken is gebrek aan leiding. Zelfs van de synode gaat geen leiding meer uit. Het ontbreekt ook onze kerkraad aan geestelijk leiderschap.

2. We kunnen wel klagen dat het zo moeilijk is om ambtsdragers te vinden. begint een ander aan een stelling, maar er zijn veel mensen op wie geen beroep wordt gedaan. Die mensen hebben van alles in huis. Als je wat meer met je eigen gaven zou kunnen werken in de kerk, dan zouden we met z'n allen een stuk vooruit komen!

3. Is er nog wel sprake van een levend geloof onder ons, bezint een derde zich hardop. We hebben een uitgesproken belijdenis. Maar wat geloven we er zelf nog van? Verzanden gesprekken over persoonlijk geloof niet in nutteloze discussies? Laten we eerst, maar eens beginnen te werken aan een levende relatie met God. Aandacht voor geloofsgroei en gebed is een hoopvol signaal.

4. Ik zie het knelpunt in onze gemeente vooral in de problemen bij de kerkraad, brengt een ex-ouderling naar voren. De manier van vergaderen is onwerkbaar en wat commissies doen is ondoorzichtig. De bestuursstructuur van onze kerk is grondig aan verandering toe. 5. Maar is het hart van ons kerkelijk leven niet de eredienst, vraagt een oudere broeder zich hardop af? De goede stijl moeten we bewaren! Ja maar, reageert een jonge vrouw, als die stijl mij en mijn kinderen niets zegt, wat zit ik dan in de kerk te doen? Moeten erediensten niet inspirerend zijn?

6. Lazen we niet vergeten hoe de bijbelstudieverenigingen erbij staan, komt iemand met een nieuwe gedachte. Van het vroegere verenigingsleven is een schaduw over. En wat gebeurt er eigenlijk in die nieuwe vrije bijbelgroepen? Ook het samenleven in de wijken komt toch nauwelijks tot leven. Als mensen niet in kleine groepen saamhorigheid beleven wordt het nooit wat met de kerk!

7. Zijn we in deze discussie niet teveel hinnenkerkelijk bezig, probeert een volgende heil gesprek een wending te geven. We zijn als gemeente gesloten voor onze omgeving. Voor evangelisatieactiviteiten zijn geen mensen meer warm te krijgen. Willen we nog wel openstaan voor onze omgeving. Durven we er nog wel op uit te gaan?

8. Aandacht voor onze omgeving hoeft niet in de vorm van mensen bekeren, stelt een lid dat bij de plaatselijke politiek betrokken is.

We kunnen als gereformeerden onze verantwoordelijkheid in de samenleving op zoveel manier vorm geven. Door je houding op je werk.

Er is veel behoefte aan vrijwilligerswerk. Als ieder op zijn eigen plek levend christen is, dan zul-

len we onze omgeving nog jaloers maken!

9. In plaats van al onze energie te steken in mensen van buiten die toch niets willen, kunnen we beter denken om onze jeugd en de ouderen en de eenzamen, brengt een alleenstaande zuster in. Er is zoveel heilsoefte aan liefde in onze gemeente. En wie geeft dat? Na deze opmerking van haar valt er even een stilte. Ze staat echt alleen...

10. Precies zo is het, vult een moeder aan. Het is ontzettend belangrijk om onze kinderen bij de kerk te betrekken. Maar wat krijgen ze nog mee aan geloofs- onderwijs en kerkbesef? Wat heeft het voor zin om mensen binnen te halen en onze eigen jeugd te verliezen? Iedereen heeft iets anders gezien. En natuurlijk heeft iedereen een gelijk. Alle aandachtspunten zijn belangrijk. Geen onderdeel kun je missen. Je kunt het nodig vinden om tijdelijk aan de verbetering van één van deze onderdelen te werken. Maar zelfs als je op al deze punten een positieve waardering geeft, dan zegt het nog niets over wat je nu als gemeente samen wilt. Iets ontdekken wat beter kan, betekent nog niet dat je een visie gevonden hebt.

Het gesprek was waardevol, maar een visie kwam er niet uit. Bij een auto zijn de wielen net zo goed onmisbaar als de carburateur. Zonder stuurinrichting gaat het niet en als de kleppen verbrand zijn kom je ook niet ver. Alles moet goed werken, wil je kunnen rijden. Maar je wilt toch een auto voor meer dan dat zo'n ding rijdt? Je hebt toch een idee over wat je er mee wilt? Winkelen in de stad? Ga je op safari? Of wil je een grote gezinsauto voor op vakantie? Afhankelijk van die visie maak je je keus. Geestelijke leiding, prediking, eredienst, diaconale zorg, bijbel-

studie en al die andere activiteiten noemen we ook 'genademiddelen'. Het zijn werkwijzen die de Heilige Geest gebruikt om ons leven met Gods genade te vullen. Maar van middelen moeten wij geen doelen maken. Een discussie, zoals boven in scène gezet, blijft steken in het gebruik van de middelen. De vraag naar het doel is daarmee nog niet beantwoord. Er blijft dus een open vraag naar visie.

Advies van mensen met visie

Op de beurs van gemeentebouwers ben ik op zoek gegaan naar mensen die me konden helpen met het ontwikkelen van een visie. Speciaal heb ik gezocht naar een visie voor de missionaire gemeente, de gemeente die gaat voor de evangelisatie in haar eigen omgeving. Die beurs werd in mijn fantasie gehouden, maar ik vond levensechte specialisten in gemeenteopbouw, kerkgroei en missionair werk. Ze hadden allemaal hun eigen programma in de aanbieding. Van mijn bezoek aan die beurs wil ik graag wat ervaringen doorgeven, die me bruikbaar lijken voor anderen die niet in de gelegenheid zijn zo'n bezoek te brengen. Ik heb de Nederlandstalige, de Engelstalige en Duitstalige afdeling op de beurs bezocht. In de Nederlandse hoek trof ik goede bekenden als ds. Henk Drost, universitair docent Cees J. Haak, professor Mees te Velde en ook universitair docent J. Hendriks van de Vrije Universiteit. In de Engelstalige hoek heb ik kennisgemaakt met de pastors Bill Hybels van Willow Creek in Chicago, Timothy Keller van Redeemer Church in New York en C. John Miller van Philadelphia en dr. Roy Pointer, church trainer bij de English Bible Society. Bij de Duitstaligen heb ik me heel erg beperkt: ik heb alleen kennis

gemaakt met Christian A. Schwarz, leider van het Institut für Natürliche Gemeinde-entwicklung. Andere contacten laat ik nu maar even onvermeld. Bij deze mannen heb ik me kunnen verdiepen in de programma's die zij gemeenten aanbieden voor de missionaire ontwikkeling. Het viel me op bij de vergelijking van de verschillende programma's dat ze grote overeenkomsten vertonen. Misschien was het te verwachten omdat het iedereen te doen is om plaatselijke kerken te ondersteunen bij hun opbouw en uitgroei. Maar ik had zelf verwacht dat het wat meer zou uitmaken uit welke kerkelijke achtergrond het programma geboren was. Maakt of je nu de 10 bijbelse principes van te Velde neemt, of de 10 kernwaarden van Hybels, of de 11 kwaliteitskenmerken van Schwarz of de 10 tekenen van groei van Pointer: ze geven niet veel anders dan meer van hetzelfde. Voor het gemak wil ik ze op de vingers van één hand aftellen:

1. er moet een levend geloof zijn in de gemeente. Dat geloof neemt Gods Woord als betrouwbaar, wil leven uit genade. Dit geloof is ook de bron voor alle uitstraling in de omgeving;
2. goede leiding is onmisbaar. Leiding die geestelijk is, niet autoritair, maar die weet van samenwerken. De leiding durft mensen te mobiliseren en toe te rusten voor de gemeenschappelijke visie;
3. het eigenlijke samenleven vindt plaats in kleine eenheden, groepen, wijken, cellen of wat ook maar. Christenen delen daar niet elkaar de liefde, vergeving, troost en opbouw van elkaar. Ook gasten en nieuwelingen krijgen daar hun eerste opvang;
4. de mensen worden uitgenodigd om zich in te zetten volgens hun eigen gaven en mogelijkheden. Vroeger heette dat het priesterschap of ambt aller

gelovigen. Ieder mag de eigen gaven ontdekken en de gemeente is erop uit om die ten goede te laten komen voor het geheel: 5. het samenleven en de activiteiten van de gemeente zijn gericht op de buitenwereld. Dat kan in de vorm zijn van verkondiging, openheid en gastvrijheid, van maatschappelijke betrokkenheid of van diaconale projecten. Een ander zal misschien op onderdelen tot een andere samenvattingen komen, maar wat mij betreft zijn deze punten het wel zo ongeveer. En als ik de gemeentebouwers goed begrijp, dan zijn dit de kenmerken voor een gezonde christelijke kerk. Vooral het rijtje van Schwarz heb ik gebruikt voor de gefingeerde discussie hierboven. Hebben de adviseurs mij nu antwoord gegeven op mijn vraag hoe ik aan een goede visie kan komen'?

Kenmerken voor gezonde kerk leveren nog geen visie

In de gereformeerde traditie ben ik groot geworden met de drie klassieke kenmerken: prediking, sacramenten, tucht; aangevuld met de kenmerken voor de echte christenen (zo staat het in artikel 29 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis). Daaraan kun je een echte, 'ware' of wettige kerk herkennen. Ik vond het eerst moeilijk om deze kenmerken te koppelen aan die uit de wereld van kerkgroei en gemeenteopbouw. Maar nu zie ik toch een duidelijke verbinding lopen. Bij het kenmerk van de prediking gaal het immers ook om een gezond geloofsleven dat door zuivere bediening van Gods Woord wordt verwekt. De doop heeft alles te maken met toetreding tot de kerk door onderwijs en groei in geloof. Iets avondmaal is ondenkbaar zonder een leven uit genade en een uitwerking in een concrete gemeenschap van lief-

devolle relaties. En de tucht is pas mogelijk als er goede leiding is en een hechte vorm van samenleven. Het christen-zijn in de samenleving komt daarbij nadrukkelijk in beeld. Er is dus niets mis met de oude 3 kenmerken voor de 'ware kerk'. Ze zijn wel onbruikbaar zonder die over de herkenbaarheid van echte christenen. In de bezinning op gemeenteopbouw krijgen ze een eigentijdse vertaling. Daarbij blijken ze minder exclusief gereformeerd dan ik had gedacht. Ook allerlei niet-gereformeerde christenen hebben oog voor de bijbelse grondlijnen voor de kerk. Bas wanneer je de bijbelse voorwaarden voor prediking, sacramenten en tucht voor de echte christenen nader gaat invullen, stuit je op het eigene van het bestaansrecht van onze gereformeerde kerken. De vijf genoemde kenmerken voor een gezonde gemeente zijn ook voor ons goed bruikbaar. Het zal elke plaatselijke gemeente goed doen om bij een deskundige gemeentebouwer te rade te gaan. Net zo nuttig als het is om voor de aanschaf van een auto je bij een betrouwbare garage te laten voorlichten. Je krijgt een hoop technische informatie over het gebruik. Maar uiteindelijk kan de technische man jou niet helpen bij het antwoord op de vraag waarvoor jij een auto nodig hebt. Voor dat antwoord kom je jezelf tegen. Gemeentebouwers kunnen je helpen bij de voorbereiding van je plannen en bij de uitwerking zijn ze onmisbaar. Maar ze kunnen je niet vertellen wat jij wilt en wat jullie als kerkraad met gemeente willen. De technische adviseurs helpen je niet aan visie.

Zelf visie vinden

De genade van onze God maakt een nieuwe schepping. Als Gods creatie mag jij zelf bedenken wat je in je nieuwe leven gaat doen.

God geeft je de ruimte om je eigen beslissingen te nemen. Hij stelt bijzonder prijs op de vrijwillige toewijding van zijn kinderen. Het offer van vrije geloften snuift Hij met welbehagen op. Daarom ziet God ook graag dat zijn kinderen in het Nieuwe Verbond zelf hun keuzes maken voor wat ze gaan doen. Hij levert de omstandigheden, Hij geeft de middelen van genade, maar Hij laat ons kiezen.

Je kunt als kerkraad en gemeente besluiten om een groei-gemeente te zijn. De omstandigheden hebben dat misschien al voorbereid. Want veel gemeenteleden wonen in een nieuw gebouwde woonwijk. De genademiddelen zijn misschien voorhanden. Want het merendeel van de kerkleden staat open voor relaties met niet-kerkelijken en

zoekt naar een gastvrije manier van kerkelijk leven. Dan kun je samen kiezen voor uitgroei of voor het stichten van dochtergemeenten. Je leeft als gemeente misschien in een gevestigde situatie. De meeste mensen in dorp of stad hebben hun positie bepaald ten opzichte van de aanwezige kerkgenootschappen. Toch wil je een extra inspanning leveren om je niet-kerkelijke medemensen, je anders-kerkelijke medechristenen te gaan opzoeken. Daar kun je een visie van maken met alle gevolgen van dien. Want een zoekhouding betekent een omslag van 180° ten opzichte van de gebruikelijke ontvangthouding.

In de bestaande religieuze en kerkelijke verhoudingen van je woonplaats wil je niet persé grenzen doorbreken. Maar je ziet wel mogelijkheden om praktisch te laten zien dat je uit Gods liefde je medemensen kunt dienen.

Dan maak je een vicie voor diaconale projecten, voor maatschappelijke hulpverlening, voor iets waar jullie plaatselijke

samenleving mee gediend is. Afhankelijk van je mogelijkheden als gemeente ga je daar ook voor. In de multiculturele samenleving van jouw stad zie je kans om de waarde van je eigen christelijke subcultuur te laten horen en zien. Je wilt getuigen voor de waarheid van Jezus Christus. Sainen ga je voor de visie om het Woord van God stem te geven waar dat maar kan. Aan gemeenteopbouwers ontleen je ideeën om dat vorm te geven.

Tenslotte

Bij het ontwikkelen van visie ga je niet op de stoel van God zitten. Je wilt het ook niet beter weten dan de Heilige Geest. Maar op basis van wat je van de Geest begrijpt - door samen te overleggen met Woord en gebed - ga je besluiten wat je te doen staat.

De Geest van Christus wil in ieder geval dat zijn gemeente missionair is. In welke richting je dat missionaire ziet gaan, dat is je visie. Hoe je dan samen die kant ook op gaat, dat is je werkwijze.

Bij de uitvoering van je visie kun je genademiddelen niet missen. Die zijn je noodzakelijke gereedschap. Gemeenteopbouwers zijn waardevolle adviseurs. Je moet van de Geest leren om ze verstandig en doeltreffend te gebruiken.

uit de kerken

Radiokerkdienst - Op D.V. 11 juni a.s. (17.00 uur) zal de Stichting Zendtijd voor Kerken eei radiokerkdienst uitzenden vanuit de Gereformeerde Kerk te Staphorst. Voorganger in deze dienst zal zijn ds. P.F. de Boer.

Groningen-Helpman

Scriba: P.W. Suurmond. Postbus 6038, 9702 HA Groningen, tel. (050) 525 75 25.

Rouveen. Ds H.M. Smit was op 25 mei 25 jaar predikant. Eerder diende hij de gemeenten van Zaamslag (vanaf 1975), Delfzijl (1980) en Uithuizen (1985). Sinds 1994 staat hij in Rouveen.

Hattem. Ds M.H. Oosterhuis is op 1 juni 25 jaar precikant. Na de gemeenten te Wageningen (vanaf 1975) en Schildwilde (1979) diende hij de kerk van Hattem (1988). Binnenkort doet hij intrede in Ede-Noord.

Soest. Aan ds G.E. Geerds is op medisch advies per 1 juni vervroegd emeritaat verleend.

Zoetermeer. De Gereformeerde Kerk en de Christelijke Gereformeerde Kerk te Zoetermeer hebben uitgesproken elkaar te erkennen als kerk van Christus en daarom een zusterkerkrelatie aan te gaan. Dit zal inhouden kanselruil, gezamenlijke diensten en gezamenlijke viering van het Avondmaal. Daarnaast zal er sprake zijn van gemeenschappelijke bijbelstudie en andere ontmoetingen.

Geslaagd. Aan de Theologische Universiteit te Kampen slaagden voor het doctoraal examen L.A. van Baardewijk te Amersfoort, J.A. Baas te Kampen en S. Meindertsma te Hilversum.

TWEE INSPIRERENDE PIËTISTEN

H. Veldman

De missies van de graaf en de gravin Von Zinzendorf (2)

We vervolgen ons verhaal over Zinzendorf in 1722 bij de ontmoeting met Boheems-Moravische asielzoekers: als late volgelingen van Johannes Hus trekken ze de grens met Duitsland over. Hoe worden ze daar ontvangen? Wat wordt hun toekomst? Welke geestelijke bagage nemen ze mee? En hoe wordt hun asiel een nieuwe start voor de missies van de graaf en gravin Von Zinzendorf?

Moravische Broeders

Op niet al te grote afstand van Zinzendorfs landgoed Berthelsdorf vindt men de grens met Tsjechië, vroeger meestal aangeduid als Bohemen met oostelijk daarvan het gebied Moravië. In 1722 komt een kleine groep vreemdelingen onder leiding van de piëtistische prediker en ex-timmerman Christian David (geb. 1691) de grens over en vraagt onderdak bij de hem niet geheel onbekende graaf Zinzendorf. Het blijken broeders en zusters te zijn van de bijna vergeten groep volgelingen van Johannes Hus (de evangelieprediker die gedood werd op de brandstapel te Konstanz in 1415). Vanaf 1457 namen de Hussieten als Evangelische Broederschap (Unitas Fratrum) een eigen plaats in in het nog door Rome gedomineerde Tsjechië. Hevige vervolgingen waren hun deel, Hussieten-oorlogen werden een ramp, en helaas: onderlinge meningsverschillen verzwakten hun posities in de samenleving.

Waardering van de reformatoren

De Broederschap mocht zich in de 16^e eeuw gesteund voelen

door de reformatoren Luther, Zwingli en Calvijn en wisten dus ook de band met de reformatische kerken sterk aan te halen. Ter illustratie hiervan citeer ik Luther en Calvijn. De Duitse hervormer schreef: *“Sedert de tijden der apostelen heeft geen Christelijke gemeente bestaan, zozeer overeenkomstig de apostolische leer en inzettingen, als die der Boheemse Broeders. Al overtreffen zij ons niet in zuiverheid van leer, zo winnen zij het toch verre van ons door hun kerkelijke verordeningen en voornamelijk door kerktucht.”* Terwijl Calvijn er niet voor onder doet in zijn waardering; hij schrijft hen: *“Onder uw voorrechten mug vooral niet worden voorbijgezien,*

dat uw gemeenten zulke goede herders hebben, om haar te leiden, zulke goede zeden, zulk ren goede orde en tucht, die het beste, ja het enige middel is, om de discipline te kunnen handhaven.”

Cornelius

De Boheems-Moravische broederschap heeft in de tijd van de godsdienstoorlogen (m.n. de Dertigjarige Oorlog 1618-1648) erg veel verliezen geleden. Een bekende vluchteling die na veel ellende in ons land kwam wonen was de grote pedagoo **Johan** Amos Comenius (1592-1670), die overigens zelf sinds 1648 bisschop was van zijn kerk, de Broederuniteit te Leszno (= Lissa). Te bedenken dat Leszno in Polen ligt, krijgen we al even een idee hoe het deze Broeders door het roomse fanatisme feitelijk onmogelijk was geworden om in hun eigen land te blijven wonen. Comenius moest zelfs wéér vluchten toen in de Tweede-Poolse oorlog van 1656 de stad Leszno werd verwoest. Bij zijn vertrek naar Nederland droeg hij het ambt van bisschop over aan zijn schoonzoon Peter F. Jablonski. Diens **zoon** komen we later weer tegen bij Zinzendorf. Comenius woonde tot zijn dood in Amsterdam, waar hij in contact stond met de vroege Piëtist Jean de Labadie. Door zijn vele geschriften oefende hij veel invloed uit op de grote Piëtisten Spener en Francke. Comenius ligt begraven in Naarden. Tot in de 18^e eeuw is het voor de Boheemse Broeders die waren achtergebleven in hun land van oorsprong nog steeds het wach-

ten op tolerantie van de kant van overheid en maatschappij.

Asielzoekers

In 1722 komt een eerste groep Moravische gelovigen naar het landgoed van Zinzendorf. De graaf neemt hen op en laat hen op zijn eigen terrein, aan de voet van de Hutberg, een onderkomen bouwen (o.l.v. David). Het geheel krijgt de naam 'Herrnhut', d.w.z. onder de hoede van de Heer. Maar er is ook een tweede hetekenis: Op de hoede zijn in opdracht van de Heer. De bewoners heten dus voortaan Herrnhutters. Ze vormen een eigen gemeenschap ('christen-communistisch', zegt R.B. Evenhuis) die op vrijwillige basis een broederschap is die niet alleen aan de eigen mensen denkt, maar zich ook richt op de naaste, dichtbij en ver. Een warm christendom in een tijd die steeds vaker elementen van deïsme, scepticisme, atheïsme en 'natuurlijke' religie laat zien; stromingen die elk voor zich de secularisering van de Europese christenheid bevorderen. En waar, helaas, het antwoord van de 'officiële' kerk te vaak weinig of niets voorstelt. En als dat al iets mag zijn, dan is dat een vaak theoretisch- en verstand\-antwoord op de uitdagingen van de moderne tijdgeest. Is het vreemd dat Zinzendorf en vele vromen met hem meer innerlijke betrokkenheid, meer gevoel en innerlijke ervaring willen vernemen? Een kerk waar geloof een zaak van het hart is! Met pastor Johann Andreas Rothe (1688-1758) heeft Berthelsdorf-Herrnhut een geestelijk leider van de Lutherse kerk waarmee Zinzendorf het prima kan vinden. Rothe is een bekwaam lieddichter: zijn bekendste gezang is: Ik heb de vaste grond gevonden (*Liedboek voor de kerken* 440).

Voorlopig wordt Zinzendorf nog niet de geestelijke leider van de

Herrnhutters. Maar laten we eerst nog aandacht geven aan de beginjaren in Herrnhut.

De eerste jaren van Herrnhut

Het eerste groepje geloofsvluchtelingen bestaat uit slechts drie families, twaalf mensen in totaal. In de volgende jaren neemt het aantal toe: in 1727 telt men in Herrnhut 300 inwoners, in 1736 is het doorgroeit tot 700. De meeste asielzoekers zijn Duitstalige nakomelingen van de Hussieten, waar de geloofstradities van de 15^e eeuw nog maar bij weinig families in stand gebleven is. Hun leider is Christian David, een gedreven en eigenzinnig leider die eerst rooms-katholiek was. Na zelfs een tijdlang bij de Joodse gemeenschap te hebben behoord, is hij in 1717 plotseling bekeerd tot Christus. Als opwekkingsprediker reist David Moravië door en moedigt de Hussietische Broeders aan te emigreren. Als na verloop van tijd verschillende, ook andere dan Moravische groepen zich gaan vestigen in Herrnhut ontstaat er toch bepaald geen beeld van een ware broederschap. Er is veel geruzie, wat voor een deel wellicht is te herleiden tot de cultuurverschillen die men hier vanzelfsprekend tegenkomt. Maar het is Zinzendorf wel een doorn in het oog. Het wordt kritiek. De idealen lijken onbereikbaar. Maar de graaf laat zijn leiderschap gelden en weet op een voorbeeldige manier zijn ruzie met Christiaan David te beslechten. Hij zegt: *"Hoewel onze geliefde Christiaan David mij voor het Beest uitmaakt en pastor Rothe voor de Valse Profeet, zien wij toch dat zijn hart oprecht is en weten we dat we hem op het rechte pad terug kunnen brengen."*

Het loopt uit op verzoening en tevens op Davids blijvende medewerking aan Zinzendorfs plannen.

In Luthers kerkverband

Intussen is het moment aangebroken dat Zinzendorf in 1727 zijn staatsambt vaarwel zegt en zich voortaan alleen wil wijden aan de zaak van Jezus Christus op aarde. Het heeft allemaal te maken met de gebeurtenissen in augustus 1727. Evenhuis vertelt ervan: "Het wonder waarop hij (= Zinzendorf) wachtte en ook rekende gebeurde op de 13de augustus. Toen de gemeente het Avondmaal vierde viel op allen een geestverrukking. Ze begonnen spontaan God te loven en te prijzen en omarmden elkaar als broeders en zusters in de Heer. Het was, zegt een getuige, alsof wij door de Heilige Geest tot een lichaam werden gedoopt en Zinzendorf noemde het een herhaling van het Pinksterwonder."

Wij als nuchtere gereformeerden staan er misschien wat sceptisch naar te kijken. Maar veertien dagen later besluiten 24 broeders en 24 zusters in volle ernst een uur per dag en per nacht te besteden aan een goed gebed tot God om Zijn zegen af te smeken over de gemeente en haar getuigenis. Een gebruik dat men meer dan een eeuw heeft volgehouden. Men verwacht dus veel van God en van de krachten van Zijn koninkrijk. Zinzendorf neemt nu de leiding van Herrnhut op zich. De gemeente wordt een deel van de plaatselijke Lutherse parochie, de leden gaan er iedere zondagochtend naar de kerk, vieren daar geregeld het avondmaal, maar houden op de rustdag ook hun eigen samenkomsten.

De Philadelphia-gemeente: tropisch-oecumenisch

Nu ontstaat iets dat Zinzendorf steeds voor ogen heeft gestaan: de Philadelphia-gemeente. Hoe moeten we ons die nu concreet voorstellen? Wel, als een liefdesgemeenschap, een oprechte broederschap, waarin de eigen con-

fessionele inbreng beperkt is, maar zeker niet hoeft te verdwijnen. Zelf staat men op de basis van de Augsburgse Confessie (de zgn. Invariata, art. 1-21 en neemt men een tijdlang de door Wolfgang Capito opgestelde Berner kerkorde aan van 1532, art. 1-17) om daarmee aan te geven dat men zelf geen nieuwe kerk wil stichten. Alle christenen zijn er welkom, de Lutheranen, de gereformeerden met hun eigen belijdenissen, ook de doopsgezinden en anderen die zich een waar christen weten! Ze kunnen gerust lid blijven van hun eigen kerk, graag zelfs, want daar ligt hun taak: het vormen van cellen (of kringen) van ware bekeerden die als een zuivere kern de afspiegeling is van de ware kerk. Die moeten de ware oecumene verder helpen.

Zinzendorf is ervan overtuigd dat elke christelijke gezindte (als een 'tropos') een afspiegeling is van de verscheidenheid van het werk van Gods Geest. Een 'tropische' kerk noemt men dit wel; men kan het wellicht vergelijken met een 'plurale' kerk zoals men die in onze postmoderne dagen wel tegenkomt. Alleen met dit verschil dat in Herrnhut de hand aan Jezus Christus juist als heel sterk wordt gevoeld. Men is aan elkaar verbonden in Christus' dood en leven; de onderlinge verschillen moet men eerder zien als schakeringen (tropen) van de geestelijke rijkdommen dan als afwijkingen van het ware geloof. Hier krijgt men dus een bovenkerkelijke eenheid als grote oecumene; een broederschap die alle confessionele gemeenschappen aan elkaar verbindt. Zo ziet Zinzendorfs ideale kerk er uit.

Ambten en diensten

Wel kent men in de Herrnhutter gemeente het bisschopsambt, overgedragen via een zoon van Jahlonski aan een Herrnhutter -

en later aan Zinzendorf zelf ook, maar dat ambt is niet zozeer een juridisch bepaalde functie (voor tucht enz.), maar een pastorale, herderlijke dienst. Die dienst wordt samen met presbyters en diakenen uitgeoefend door het college van oudsten die voor de totale gemeenschap heeft te zorgen en te waken. De gemeente zelf is ingedeeld in speciale categorieën, 'koren' genoemd, bestaande uit kringen van mannen, vrouwen, maagden en jongelingen, weduwen, enz. Elk van deze kringen heeft een bestuurder die een plaats heeft in het college van de oudsten. Er vindt dagelijks een samenkomst plaats (indien nodig zelfs meer dan één per dag) en daar is dan ook een 'gebedswacht' bij aanwezig om 'uitwendige of inwendige vijanden' tegen te houden. Ook voor vrouwen schept Zinzendorf een aantal mogelijkheden om ambtelijk dienstbaar te zijn.

Christocentrische vroomheid

De godsdienstige kleur van deze gemeente is piëtistisch. Men zit niet vast aan gedetailleerde confessionele uitspraken, het gaat vooral om het gemeenschappelijk beleven van de hand met Jezus Christus. Men houdt zanguren, agape(= liefde-)maaltijden en doet regelmatig aan voetwassing. De preken richten zich meer op het gevoel dan op het verstand. Centraal staat de lijdende Jezus; de overweging van Zijn bitter lijden aan het kruis. Zijn bloed en wonden. Daarvan zingt men graag in eigentijdse liederen, waarvan er vele door Zinzendorf zijn geschreven. Een sterk mystiek geladen gevoel ontstaat als men zich in het bijzonder richt op de speerwond in Jezus' zij: daar, in dat 'Hölchen' is de gelovige geborgen, uit het water en bloed van Jezus ontspringt het leven van de gemeente. Een van de

bekendste uitspraken van Zinzendorf in dit verband is wel deze: *"Ik heb maar één passie, dat is Hij, alleen Hij."*

Paasfeest

Heel bijzonder is de viering van het Paasfeest bij de Herrnhutters. Op de Paaszondag, in alle vroegte, bij zonsopgang verzamelt de hele gemeente zich op het kerkhof. Men staat in een grote kring rondom de graven. Er klinkt muziek en zang over de graven van de overleden broeders en zusters: daarmee troost men elkaar vanuit het geloof dat Christus, de Opgestane Heer, de eerstgeborene uit de doden, ook hun geliefden zal opwekken op de Jongste Dag. Een ceremonie die jarenlang in stand gehouden is. Omdat men zo vast gelooft in de opstanding is een begrafenis eigenlijk een terugreis naar de hemelse gemeente. Ten teken daarvan wordt over de kist geen zwart, maar een wit kleed gelegd met linten versierd. Een witte begrafenis dus, zoals we die kennen hij iemand als koningin Wilhelmina in 1962.

Aantrekkingskracht

De historie van de Herrnhutter gemeenten laat zien dat velen die zich niet meer thuis voelden in hun eigen kerk hier naar toe kwamen om hun geestelijk heil te beleven. Onder hen waren veel dolenden en ex-leden van sekten uit Duitsland zelf en ver daar buiten. Qua afkomst veelszins een merkwaardig allegaartje. Het is een apart verhaal hoe men in Herrnhut zich gekeerd heeft tegen uitwassen van dwepers en andere onzekere, vaak overgeestelijke figuren. De sterkste aantrekkingskracht gaat intussen uit van een sobere levensstijl en de liefdevolle aandacht voor elkaar: men wil graag een ware christelijke gemeenschap zijn. Een voor

ons vreemd element is hun gebruik van het werpen van het lot. Dat deed men voor een zeer uiteenlopend aantal kwesties. Niet alleen voor het aanwijzen van hen die zending zullen gaan bedrijven, maar ook voor het kiezén van de huwelijkspartner laat men de uitkomst over aan het lot. God bestuurt dit immers, zoab de Bijbel dat op meer dan één plaats laat zien. Isaac le Long vermeldt in zijn boekwerk uit 1735 de regels - 'Statuten of 's Heeren (= van Zinzendorf, HV) Gebooden en Verbooden' weer die ons een goede indruk geven van de manier waarop de Herrnhutters met elkaar dienden om te gaan. We nemen de volgende over:

VIII. Een iegelyk Inwoonder te Herrnhuth zal arbeyden, op dat hy zyn eygen Rroodt zal eten: maar wanneer hy Oudt, Krank en Onvermoogende is, dan zal de Gemeente hem onderhouden.

XIV. Van geen Danssen, Gelachen, het zetten van Gasten, (behalven voor vreemde en doorreyzende Perzoonen;) van geen Bierhuysen, overtollige spyzen op Bruyloften, by Kinder-Doop-Maalen of Begraavenissen, noch van het gewoone Speelen onder de Inwoonders, zal er iets gehoord worden; en de geene die daartoe geneegen is, zal Herrnhuth moeten verlaaten.

XXI. Geen verschil zal binnen Herrnhuth langer dan acht daagen mogen duuren;[. .]

XXVIII. Daar zullen geene Byeenkomsten zonder licht gedooft worden.

Drs. H. Veldman is kerkhistoricus te Zuidhorn en docent aan het Gomarcollege te Groningen

De gaven van de heilige Geest in bijbels-theologisch perspectief door Dr. L. Floor.

Sinds de jaren zestig staan de gaven van de Heilige Geest in voortdurende belangstelling binnen de kerken. Vooral de charismatische beweging heeft een hernieuwde bezinning op de persoon en het werk van de Heilige Geest opgeroepen. Dr. Floor gaat in dit boek onder meer in op wat de Bijbel zegt over de gaven van de Heilige Geest, wat het verschil is tussen gaven en ambten, en hoe gaven in de gemeente herkenbaar zijn. Bijzondere aandacht in dit boek krijgen drie speciale gaven: glossalie (spreken in tongen), profetie en gaven van genezing.

Uitgeverij Groen Heerenveen, f 24,95 (116 blz.)

Omgaan met kanker thuis, door B.H. Hoek.

Dit boek beschrijft per hoofdstuk wat er op je afkomt wanneer je thuis te maken krijgt met kanker: van de eerste diagnose tot en met het onder ogen zien van de dood, of een toekomst vol onzekerheden. De schrijfter, zelf ex-kankerpatiënte, schetst de gevoelens van angst, ontkenning, jaloezie en overgave aan God, van zowel haar eigen man en kinderen, als die van andere kankerpatiënten en hun familie. Dagboekfragmenten, tips en gedichten bieden ruimte voor het delen van ervaring en herkenning.

Uitgeverij Plateau Barneveld, f 24,75 (87 blz.)

nieuw uitgekomen

Over Feike Asma gesproken door K. Schippers.

Dit 136 pagina's tellende boek op A4-formaat bevat onder meer een biografie, discografie, oeuvrelijst en 65 meningen van internationale herkomst over de organist Feike Asma. Daarnaast bevat het boek meer dan 200 foto's. Het boek met de daarbij behorende CD (met diverse nooit eerder op een geluidsdrager uitgebrachte koraalbewerkingen) kost f 46,95 (incl. verzendkosten) en is verkrijgbaar bij Johannus Orgelbouw te Ede, de Johannus-dealers of door overmaking van het genoemde bedrag op banknummer 46.63.70.865 t.n.v. Klaas Schippers te Lisse, onder vermelding van "Boek + CD Asma".

LIED 336: ZIE HIER DE KINDREN TOT U KOMEN

J. Smelik

lied van de week

In 1932 verscheen de bundel *Gezangen nevens de psalmen in gebruik bij de Gereformeerde kerken in Nederland (in hersteld verband)*. Onder de 288 gezangen bevonden zich negen anonieme liederen. Zes daarvan waren afkomstig van ds. H. Hasper en drie van ds. E.L. Smelik. De drie liederen van Smelik werden in 1973 in het *Liedboek voor de Kerken* opgenomen: 'Aan de deur van 's harten woning' (*Liedboek* 295), 'Christus wandelt langs de straten' (*Liedboek* 171) en 'Zie hier de kinderen tot U komen' (*Liedboek* 336).

Het laatstgenoemde lied, dat Smelik in 1927 schreef, werd voor het eerst gepubliceerd in *Laudamus*. Dat is de bundel die S.M. van Woensel Kooy in 1932 publiceerde, maar die nooit de populariteit heeft gehaald van haar bekende *Oude en nieuw zangen* uit 1911.

Van E.L. Smelik zijn zestien oorspronkelijke liedteksten bekend. Daarnaast heeft hij 44 liederen vertaald, vooral uit het Duits. Lied 336 is één van de twee doopliederen die Smelik schreef. Het andere dooplied, 'Heer van uw kerk' (LvK 335), was in september 1998 'lied van de week' (zie *De Reformatie* 73/45 – 5 september 1998, 931-932).

Tekst

Evenals in 'Heer van uw kerk' refereert het eerste couplet van lied 336 aan de woorden van Christus uit Marcus 10:14: *Laat de kinderen tot Mij komen, verhindert ze niet*. In de tweede strofe wordt verwezen naar Ezechiël

(9:4) en Openbaring (7:3 en 9:4), waar gesproken wordt over het dragen van Gods zegel (teken) op het voorhoofd. Oorspronkelijk luidde de laatste regel van vers 2 "ten teken, dat Ge uw schaapken vindt". In het *Liedboek* is deze versregel gewijzigd. Daardoor is de welhaast onvermijdelijke associatie die deze versregel meebracht met de gelijkenis van het verloren schaap weggefallen. En het is maar de vraag of dat in het kader van dit *doop-lied* als een verlies moet worden aangemerkt.

In het hersteld-verband *liedboek* worden hij de eerste twee coupletten trouwens alternatieven gegeven voor het geval er één kind gedoopt wordt. Zo luidt de eerste zin van het lied in dat geval: *Zie met dit kind ons tot U komen*. En de regels drie en vier van het tweede vers luiden:

*Uw naam ook op dit voorhoofd
lezen ten teken, dat Ge uw
schaapken vindt*

In het derde vers treffen we een bekend beeld uit de Bijbel aan. Daar wordt namelijk teruggegrepen op de woorden van de HERE uit Jesaja 49:16: "Zie. Ik heb u in mijn handpalmen gegrift." Ten opzichte van de tekst zoals die afgedrukt stond in *Laudamus* en de gezangbundel van de hersteld-verbanders, is liet vierde couplet in het *Liedboek* grondig gewijzigd. Oorspronkelijk luidde het couplet:

*Dan hebben zij uw vast geleide
en volgen, waar Gij henegaat.*

*Wij weten, dat in leed en strijden
Gij d'uwen nimmermeer verlaat.*

Helmaal gezien het feit dat E.L. Smelik als voorzitter van de gezangencommissie nauw betrokken was bij de totstandkoming van liet *Liedboek*, ligt het voor de hand dat hij deze wijzingen zelf heeft aangebracht. De nieuw ontstane vierde strofe is typerend voor de thematiek die Smelik in zijn liederen voortdurend aan de orde stelt: het volgen van Christus, Die oproept tot waakzaamheid. Deze thema's treft u bijvoorbeeld aan in de twee bekendste liederen van Smelik: 'Christus wandelt langs de straten' (*Liedboek* 171) en 'Aan de deur van 's harten woning' (*Liedboek* 295).

In het vijfde vers van het lied vinden we eigenlijk een uiterst beknopte samenvatting van wat het betekent om in de naam van de Vader, Zoon en Heilige Geest gedoopt te zijn (Zie het doopformulier, 'leer over de doop', punt twee).

Het zesde en laatste couplet refereert aan het zogeheten zondvloedgebed. Zo wordt het gebed vóór de bediening van de doop genoemd. Dit gebed stamt al uit de Middeleeuwen en is daarmee de oudste tekst die onze formulieren bevat. In dit gebed wordt verwezen naar de zondvloed en de doortocht door de Rode Zee. Oorspronkelijk kende het gebed ook een verwijzing naar de doop van Christus in de Jordaan.

Het 'zondvloedgebed' bevat de volgende regels die Smelik in het slotvers van zijn lied verwerkt heeft: *Laat het zo dir leven, dat*

336 Zie hier de kindren tot W komen

Gerard Kremer

x Zie hier de kindren tot U ko-men,
Gij zelf hebt hen genodigd, Heer;
uw roepstem werd door ons verno-men:
wij leggen ze in uw ar-men neer.

- z Wil Gij hun Heer en Herder wezen.
Laat ons **in** deze heilige stond
uw naam **op** ieders **voorhoofd** lezen,
het **merk**, dat **hen** aan U verbond.
- 3 Laat **van wie** hier **als** kindren kwamen
uw Heilige Geest nooit **zijn** geweest.
Ze zijn **van U**; draag Gij hun namen
in uw handpalmen gegraveerd.
- 4 Zij **leven** onder **uw** geleide,
Gij blijft: als ieder hen **verlaat**,
Gij roept hen **op** tot **waken**, **strijden**,
U na te volgen waar Gij gaat.
- 5 Ze **ontvingen** toch het heilig **teken**
van wat Gij in 't verborgen doet.
Niets **kan** het testament **verbreken**,
dat is verzegeld in **uw** bloed.
- 6 **En** als de loopbaan is gelopen,
het doel **bereikt** met **laatste** kracht,
dan gaat de hemel **voor** hen open:
ze zijn voor **eeuwig** thuisgebracht.

E.L. Smelik (1900-1985)

toch niet anders is dan een voortdurend sterven, door uw beloften getroost verlaten. Geef dat het op de jongste dag voor de rechterstoel van Christus, uw Zoon, met vrijmoedigheid zal verschijnen.

Melodie

De liedtekst is nog geen eeuw oud. En toch zijn hij de tekst al drie verschillende melodieën geplaatst. In de bundel *Laudamus* had Van Woensel Kooy de tekst voorzien van een melodie uit Noorwegen. De gezanghun-

del van de hersteld-verbanders plaatsten er de melodie van het lied 'Wie heilig, Herr, ist diese Statte' (1694) bij. Ten behoeve van het *Liedboek* componeerde Gerard Kremer (1919-1970) een nieuwe melodie. Kremer, die tijdens zijn leven als cantor-organist en schoolmusicus in Amsterdam werkzaam was, heeft twee melodieën voor het *Liedboek* gecomponeerd. Behalve van lied 336 componeerde Kremer ook de melodie van lied 1 'God heeft het eerste woord'. De melodie van lied 336 is een-

voudig. De regels 1 en 3 zijn aan elkaar gelijk, terwijl het ritme van de tweede regel vrijwel gelijk is aan regel 1/3. Men zinge het lied in een rustig tempo: de kwartnoot (4/4 maat) dient een rustige, gaande beweging te hebben. De componist spreekt zelf in het *Compendium* over een "bedachtzame pas". Oni tijdens het zingen van het lied 'de gang er goed in te houden', doen zangers en organisten ei-goed aan om de laatste noot van elk couplet twee kwartnoten lang aan te houden. vervolgens een kwarttel rust en om daarna meteen het volgende couplet in te zetten.

Gebruik

Men zou kunnen bedenken om de eerste drie of vier strofen vóór de doopsbediening te zingen, en de laatste strofen na de bediening. Toch is dit niet aan te bevelen. Het gaat om een lied uit één stuk. En al helemaal de strofen 3, 4 en 5 bevatten één doorgaande gedachte, zoals ook blijkt uit het gebruik van de persoonlijke voornaamwoorden "ze" en "zij". Binnen de dooppraktijk zoals wij die kennen, waarbij het doopformulier gebruikt wordt, is het mogelijk het lied te zingen voorafgaande of na het gebed vóór de doop. Eventueel ic een plek ná de doopvragen aan de ouders ook mogelijk.

¹ De tekst luidde "Ja Gij, die door de doop van uw geliefde Zoon, onze Heer Jezus Christus, de Jordaan en alle wateren tot een heilzame zondvloed en overvloedige afwassing dei zonden hebt geheilgd en ingezet."

Dr. J. Smelik is musicoloog/hymnoloog en woont in Zuidhorn

Kopiëren van dit artikel is toegestaan, maar een uitsluitend kopiëren van het lied is niet geoorloofd.

LIED 241: 'NU BIDDEN WIJ DE HEILIGE GEEST'

A. de Heer-de Jong

lied van de week

Ooit kreeg ik een stapel 'kerkmuzikaal' oud papier in handen. Het was bestemd voor de oudpapiercontainer maar ik mocht er eerst uithalen wat er van mijn gading was. Zo kwam ik thuis met wat bladmuziek, enkele kopieën en een stapeltje artikelen. Tussen de kopieën was een vergroting van Luthers lied 'Nun bitten wir den Heiligen Geist'. Dat had ik al in diverse bundels, dus ik wilde het bij mijn oudpapierstapel gooien. Maar een vriend adviseerde: hang 'm ergens op. En zo kreeg ik de laatste jaren van mijn studie aan het begin van iedere dag het lied onder ogen: *Nun bitten wir den Heiligen Geist / um den rechten Glauben allermeist, / daß er uns behüte an unserm Ende, / wenn wir heimfahen aus diesem Elende. / Kyrieleis.* Een stille aanmaning, iedere ochtend opnieuw.

'Nun bitten wir den Heiligen Geist' is een van de oudste liederen van Luther. Het verscheen in 1524 in Luthers woonplaats Wittenberg, in het Geystliche Gesangk Buchleyn, een bundel met 4-stemmige zettingen van Joh. Walter, gepubliceerd onder redactie van Maarten Luther. Sindsdien is het lied niet meer uit de liedbundels weg te denken.

Zoals het geval is bij meer liederen van Luther, is ook 'Nun bitten wir' gebaseerd op een bestaand lied. Het eerste couplet stamt namelijk uit de Middeleeuwen; waarschijnlijk ontstond het rond 1200. Ook toen was het al een veelgezongen lied. De beroemde Franciscaner

prediker Berthold von Regensburg († 1272) verwees er bijvoorbeeld in een Pinksterpreek naar: *'Het is een waardevol lied.*

Julie moeten het steeds vaker zingen, met volle aandacht en innigheid tot God zingen en roepen. Het is een goed en nuttig fundament, en degene die het voor het eerste gezongen heeft, was een wijs man'. In Luthers tijd was het lied nog steeds bekend en geliefd. Nog voor hij er zijn eigen coupletten aan had toegevoegd, schreef de reformator het voor om te zingen na het Avondmaal.

In 1524 voegde Luther aan het eenstrofige Middeleeuwse lied drie coupletten toe. Een van de eerste dingen die opvalt bij het doorlezen van de tekst is hij de aanspreekvorm verandert. Pas vanaf strofe 2 is er sprake van een daadwerkelijk gebed: 'Geef, kostbaar licht...', daarvoor is het meer een oproep of een verklaring.

Het tweede dat opvalt, is dat elk van de drie Luther-strofen de Heilige Geest met een andere naam aanroept: 'Geef, kostbaar licht...' (str. 2), 'Geef, heilige liefde...' (str. 3) en 'Geef, hoogste Trooster...' (str. 4) (in het Duitse origineel: 'Du Werte Licht, gib uns...', 'Du süße Lieb, schenk uns...' en 'Du höchster Tröster [...], hilf...').

Het gebruik van deze aanspreekvormen is veelzeggend; ze komen enerzijds duidelijk voort uit Luthers visie op de Heilige Geest, maar anderzijds ook uit de confrontatie met de opvattingen van de wederdopers waar

Luther mee te maken kreeg (en beide elementen hangen natuurlijk nauw met elkaar samen; Luther was wel gedwongen om zich goed te bezinnen op het Bijbelse spreken over de Geest). Thomas Munser bijvoorbeeld, voorman van de wederdopers, hing ook bijzonder aan het oude Middeleeuwse lied: zijn volgelingen zongen het in de boerenoorlog die kort na 1524 een feit was. Luthers uitbreiding van de tekst was dus nodig in verband met het 'rechte geloof' waar het in het lied over ging.

Luther wees er tijdens zijn leven voortdurend op dat Woord en Geest bij elkaar horen. In zijn Grote Catechismus wijst hij er bijvoorbeeld op dat we spreken van de **Heilige** Geest omdat de Geest **heilig.maakt**. En dat laatste wil zeggen dat hij ons tot Christus brengt. Heiligen, aldus Luther, is niets anders dan tot Christus brengen opdat wij het door Christus verworven heil, waartoe wij uit onszelf niet zouden kunnen komen, ontvangen.? Vooral strofe 2 wijst op die samenhang tussen Woord en Geest. De strofe moet gelezen worden tegen de achtergrond van 2. Kor. 4,6 (*'Want de God, die gesproken heeft: Licht schijne uit het duister, heeft het doen schijnen in onze harten, om ons te verlichten met de kennis der heerlijkheid Gods in het aangezicht van Christus'*) en Joh. 14, 26 (*'maar de Trooster, de Heilige Geest, die de Vader zenden zal in mijn naam, die zal u alles leren en u te binnen brengen al wat Ik u gezegd heb'*).

In de derde strofe klinken de

gebeurtenissen op de Pinksterdag door. Het gaat over brandende liefde (doe ons hart ontvlammen). het beeld van de 'vlammen als van vuur'. Bovendien gaat het over het liefhebben van elkaar en dat verwijst naar de christengemeenschap kort na de uitstorting van de Geest, een gemeenschap die één van hart en ziel was (Hand. 4, 32). Maar even goed kun je hier denken aan de actuele situatie in 1524 en de

revolutionaire plannen van Thomas Münzer.

Strofe 4 **grijpt** terug op het begin **van** het lied waar van het werk van de Heilige Geest een directe lijn wordt getrokken naar het levenseinde: 'dat wij niet versagen ten laatsten dage / als de vijand ons zelf komt aanklagen'. In het **begin** ging het al over de Geest die ons aan 't einde naar huis geleid, terwijl in het tweede couplet ter sprake kwam dat de

Geest ons leert bouwen op Christus die ons 't vaderland doet aanschouwen. Zo gaf Luther zijn lied een prachtige vorm die benadrukt: de kern van het werk van de Geest is dat hij in Christus levend maakt (zie Rom. 8, 11). Ook al kan de 'moordeenaar van den beginne' het ons bij het levenseinde zwaar maken, niet hij maar de Geest, die Heer is en levend maakt, heeft dan het laatste woord.

Gebruik

'Nu bidden wij de Heilige Geest' staat in de rubriek Pinksteren. Terecht, want het is in eerste instantie een Pinksterlied. Maar uit het bovenstaande is al **wel** duidelijk geworden dat het lied veel breder gebruikt kan worden. De praktijk in de tijd van de Reformatie bevestigt dat: het werd gezongen na het Avondmaal (Luther, 1523), tussen epistel en evangelielezing³ (Luther, 1526), en als introituslied (diverse voorschriften in de eeuw van de Reformatie).

Luther nam het lied ook op in een bundel begrafenisliederen (1546). Naderhand werd het **ook** gezongen bij bevestiging van predikanten e.a., bijvoorbeeld in 1736 bij de bevestiging van de eerste bisschop van de Herrnhutters.

Melodie

De melodie van het lied stamt, evenals de tekst van het eerste couplet, uit de Middeleeuwen. Het wordt voor het eerst in een gezangboek aangetroffen rond 1420. Het is een bijzonder fraaie melodie, met als meest opvallend element de ritmische versnelling die halverwege, r. 3, optreedt. De eerste twee regels bewegen zich rustig in halve noten, vanaf r. 3 wordt dat doorbroken met een beweging in voornamelijk kwartnoten. De overgang wordt ook

241 Nu bidden wij de Heilige Geest:

Nun bitten wir den Heiligen Geist

13e eeuw / lezing E.K.G.

1 Nu bid-den wij de Hei - li - ge Geest
om een recht ge - loof het al - ler-meest,
dat Hij ons ver-blij - de m ons be-vrij - de
en aan't ein - de ons naar huis ge - lei - de.
Ky - ri - e - leis.

- 2 Geef, kostbaar licht, ons **uw** helderheid,
dat wij Christus **kennen** voor altijd.
Leer Gij ons te **bouwen op** die **Getrouwe**,
die ons 't **vaderland** heeft doen aanschouwen.
Kyrieleis.
- 3 Geef, heilige liefde, uw overvloed,
doe **ons** hart **ontvlammen** in uw gloed,
dat **wij** een **van** zinnen elkaar beminnen,
alle twist en tweedracht overwinnen.
Kyrieleis.
- 4 Geef, hoogste Trooster in alle nood,
dat **wij** nimmer vrezen **schande of** dood,
dat wij niet versagen ten laatsten dage,
als de vijand zelf ons aan **komt** klagen.
Kyrieleis.

Martin Luther (1483–1546)
Vertaling Ad den Besten, geb. 1923

nog geaccentueerd door het ritmische figuurtje aan het begin van die derde regel. Er is over de melodie meer te zeggen, want het is een zogenaamde pentatonische melodie. Dat wil zeggen dat de melodie is opgebouwd uit een reeks van slechts vijf noten: f-g-a-c-d. Uit de gebruikelijke do-re-mi-toonladder zijn de halve nootafstanden mi-fa en ti-do verdwenen: in dit geval ontbreken de bes en de c en dus de halve nootafstanden a-bes en c-T. Daarvoor in de plaats komen andere kenmerkende wendingen zoals **K-(~)-d-f** (zie r. 1: '...de Hei-li-ge Geest', s. 2 '...het al-ler-meest', r. 3 'ein-de ons naar huis **pc-lei-ei-de**') en **a-T-d** (zie r. 2 'om een recht ge-loof...'). De melodie krijgt hier een heel open karakter door. Opvallend is vervolgens de slotregel, want hier komt wél een halve nootafstand voor: 'Ky-ri-e-leis', de melodie krijgt er opeens een veel weker karakter van. Het hoogtepunt van de melodie ligt in r. 2, waar ze zich in de hoogte beweegt, precies op de tekst: 'om een recht geloof. De melodie is niet moeilijk. Wel is het belangrijk dat bij de verandering van het ritme de beweging gewoon doorgaat, vanuit de halve noot.

De liederen zijn bewust vierstemmig uitgegeven met het oog op de jeugd.

Dr. Maarten Luther. *De Grote Catechismus* [vertaald en ingeleid door prof. Dr P. Boenderiaakt] Kampen 1978 79-85.

Epistellezing: lezing uit een van de nieuwtestamentische brieven. Evangelielezing: lezing uit een van de evangeliën.

A. de Heer-de Jong, is musicus en publicist (kerk)muziek en liturgie. Zij woont in Amersfoort.

Kopiëren van dit artikel is toegestaan, maar een uitsluitend kopiëren van het lied is niet geoorloofd.

Toelatingsbeleid

In *Nader Bekeken* van mei 2000 schreef drs. H. van Leeuwen over de toelating van niet-vrijgemaakte leerlingen tot een gereformeerde school.

Het toelatingsgesprek met ouders van buiten de Gereformeerde Kerken is niet bedoeld als toetsing om te beoordelen of men wel zuiver op de gereformeerde graat is. Het is ook geen beoordeling van het geloofsleven of de ernst die men maakt met de opvoeding van de kinderen. Wél is van belang om vast te stellen dat de school en de ouders hetzelfde doel nastreven in het onderwijs aan de kinderen. Wat dat betreft kun je het toelatingsgesprek nog het beste vergelijken met een sollicitatiegesprek. Natuurlijk kunnen er beoordelende elementen in zitten, maar dan alleen op het punt van wat we van elkaar verwachten en wat we elkaar te bieden hebben. De vraag is, of dat voldoende overeenstemt. Daar zal het in het toelatingsgesprek over moeten gaan. Er is sprake van een hoonlijke toenadering tussen Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) en Christelijke Gereformeerde Kerken. Toch betekent dit nog niet dat de toelating tot de gereformeerde school nu automatisch geregeld. En er is nog iets opmerkelijks: de toeloop van Christelijke Gereformeerde ouders naar de gereformeerde school is nog steeds gering.

Gemiddeld genomen zitten er nog zo'n 7% niet-vrijgemaakte leerlingen op die scholen; daarvan vormen de leerlingen uit gezinnen vanuit de CGK een beperkt deel. Per school gaat het dus om enkele leerlingen, tot misschien enige tientallen op een zeer grote scholengemeenschap met meer dan 2000 leerlingen. Het delen van de rijkdom van gereformeerd

meegelezen

onderwijs moet dus nog op gang komen voor wat betreft de belangstelling ervoor.

De glazen schelp

Dr. J. Stolk schreef op 5 mei in *De Wekker*:

Propaganda

De hoekenweek ligt al weer enkele weken achter ons. Maar over 'De glazen schelp', het boekenweekgeschenk van het Christelijk *Lektuur Kontakt* is het laatste woord nog niet gesproken. De door Jaap Zijlstra geschreven novelle over de homoseksuele gevoelens van een jongen voor zijn schoolvriend riep uiteenlopende reacties op. Sommigen vonden het een fijnzinnig boek. Anderen beschouwen het als propaganda voor een homoseksuele levenswijze. Voor hen was 'De glazen schelp' aanleiding om te waarschuwen tegen acceptatie van homoseksualiteit in christelijke kring. Opvallend was dat daarbij wel opnieuw de bijbelse argumenten tegen homoseksualiteit genoemd werden, maar dat de pastorale aandacht voor homofiele mensen vrijwel geheel ontbrak.

Zachtmoedigheid

Evert, 25 jaar, is homofiel en lid van onze kerken. Toen hij twintig was, kwam hij tot hekering. Hij beseftte dat er toen voor hem nog maar één weg was: de weg van seksuele onthouding. Een bijzonder inoecilijke weg in een samenleving waarin zelfrealisatie hoog scoort en men overal, in reclame en media, wordt over-

spoeld door sexuele prikkels. Zonder de daadwerkelijke hulp en het gebed van anderen is het een nauwelijks begaanbare weg. Die steun vond Evert helaas niet in zijn eigen gemeente. "Men weet hel. maar er wordt niet over gesproken. Ik word gemedend. ook door de predikant. Alsof ik melaats ben. Gelukkig leerde ik een echtpaar kennen. waar ik veel steun van krijg. Ze zijn lid van een evangelische gemeente. Als ik lieii niet had, zoii ik tiet iiit vol houden. Ik kan altijd bij hen terecht. Wat ik in m'n eigen gemeente zo mis. vind ik bij hen: vriendschap. gezelligheid. Zij weten van de spanning in m'n leven, al begrijpen ze niet alles. Dat hoeft ook niet. als ik maar weet dat ik er niet alleen voos sta..." Ik hoop dat es in onze kerken velen zijn met andere ervaringen dan Evert. Jongeren en ouderen met homoseksuele gevoelens die zich in hun gemeente wèl gesteund weten in de moeilijke weg van onthouding. Ik vrees echter dat het ons gemakkelijker afgaat om homoseksualiteit theologisch 'te plaatsen' dan homofiele mensen een plaats te geven in de gemeente en hen daadwerkelijk tot steun te zijn. *Waar zonde geen zonde meer genoemd wordt komt het pastorale contact op losse schroeven te staan. Maar alleen de zonde aanwijzen is in de christelijke gemeente beneden de maat. Zorg voor broeders en zusters die een kruis te dragen hebben, kan niet zonder bewogenheid, besef van eigen schuld en het gebed om de vrucht van de Heilige Geest in ons leven: liefde en zachtmoedigheid. Een 'glazen schelp' is een kwetsbaar voorwerp. Laat het ons een zorg zijn dat we zo'n schelp niet breken.*

Weggaan? Daar is hij te Hervormd voor

Re Waarheidsvriend van 4 mei

interviewde ds B.J. van Vreeswijk, preses van de Hervormde synode. Over het Samen op Weggebeuren merkte hij op:

Brug naar de Afscheiding?

'De grondhouding van het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond is niet pro SoW. Wat de uiterste consequenties daarvan zijn, is nergens opgeschreven. Praktisch is het op een gegeven moment nader uitgelegd, waardoor het voor sommigen lijkt dat de Bond "om" is. Ik wil luisteren naar eerlijke motieven en argumenten van bezwaarders. Feit is dat er stemmen klinken die zeggen: "Dan gaat het Comité maar". Daar verzet ik me tegen. Mijn gedachte is dat een echt hervormde héél bezwaard kan zijn, uiteindelijk zelfs géén verwachting kan hebben, maar toch niet weggaat. Daar is hij te hervormd voor. Binnen de kring van het Gekrookte Riet zijn er ook predikanten die ten eerste bezwaard zijn, maar tevens het standpunt huldigen dat zolang het Woord nog verkondigd kan worden, zij niet weg mogen. Mijn gevoel is dat degenen die nu zeggen "Wij gaan koste wat het kost weg", in hun hart allang afscheid van de Hervormde Kerk hebben genomen. In klassicale vergaderingen en provinciale kerkvergaderingen doen ze niet hun uiterste best om vertegenwoordiging in de synode en in moderamina te hebben en om vertrouwen te wekken. In die zin legt Samen op Weg bloot wat er oiderhuids allang was. Ik vrees dat de gemeenten die het hardste hervormd willen blijven, het hei minste zijn. Hervormd in de zin van brede volkskerk. Dat is voor mij een schok. Mijn gevoel is dat, als we niet oppassen, de belijdenis een papieren tijger wordt. De aanvaarding van de kerkorde 1951 met de uitdrukking "In gemeenschap met de belijdenis der vaderen" bete-

kende toen duidelijk een stukje leervrijheid. Als het Comité er nu op hamert dat ze niet mee kan als de belijdenis niet onverkort in de nieuwe kerkorde staat, dan herinner ik eraan dat de Afscheiding datzelfde standpunt in de vorige eeuw heeft afgewezen, omdat er onvoldoende mogelijkheid was om de belijdenis kerkbreed te handhaven. Het standpunt van het Comité, nu genoemd de laatste brug naar de Afscheiding, is door de Afscheiding altijd grondig veroordeeld. Praktisch zeg ik dat het blijft zoals tiet is. alleen de getalsverhoudingen worden anders.'

Milder en genuanceerder (...)

Wie acht u verantwoordelijk voor het doorbreken van de kerkelijke impasse?

* Het moderamen weet zich verantwoordelijk voor het geheel van de kerk. Daarmee zeg ik niets nieuws. Maar wij zijn ook verantwoordelijk voor de samenwerking met de andere kerken. Dat betekent wat de hervormden betreft in ieder geval zeer lang en zeer welwillend en met veel geduld luisteren naar elkaar. Tegelijkertijd vind ik ook dat wij die groeperingen die naar mijn gevoel alleen maar zeer ongenuanceerd spreken, vragen moeten om zich eens te bezinnen op de uitwerking van hun woorden in de gemeenten.

Er worden krachten opgeroepen die sommigen niet willen en die ze anderzijds zwaar onderschatten, Als deze mensen zo doorgaan, zijn ze verantwoordelijk voor scheuringen die achteraf gezien niet nodig geweest waren, als men milder en genuanceerder gesproken had. De loon van sommigen, ook in regionale kerkbladen, is zodanig dat we ons soms moeten dwingen om heel welwillend een gesprek aan te gaan.'

Blijft er, ondanks de zorg over de

toekomst van de kerken de onderlinge verwarring, hoop er samen uit te komen?

'Ik heb onlangs persoonlijk weer sterk ervaren als reactie op de prediking dat God nog in de kerk is en dat de Geest werkt. Dat geeft me hoop, dwars door de spanningen heen. Kijk ik naar *de afval van Israël, het volk van het verbond*, in het Oude Testament, zie ik door wat voor dalen de gemeenten in het Nieuwe Testament ook gaan, dan hoop ik dat God ons hier uitleidt. Dan is er één taak: voortgaan. Zeg de kinderen Israëls dat zij voorttrekken. Er zijn veel voorbeelden dat de kerk uit heel diepe dalen gekomen is. Alleen zal het waarschijnlijk niet in de klassieke vorm voortgaan, zoals alles op dit moment verandert. Ik denk dat we geen andere keuze hebben. *De Afscheiding maakt me ook niet jaloers*; vroeger nog wel, maar tegenwoordig ook niet meer. Daar wordt vertraagd gedaan, wat wij al gehad hebben. Daarom: *zoek in vredesnaam elkaar vast te houden*. Laten we uitstralen dat het ons om God en Zijn dienst te doen is en dat we Hem niet kunnen missen.'

Appèl aan alle Hervormden

Het *Gereformeerd Weekblad* van 28 april publiceerde het volgende appèl van een aantal Hervormde predikanten:

Biddende tot de almachtige God, ziende op de Koning der Kerk en in grote zorg over onze gemeenten en gezinnen richten wij ons tot alle Hervormden in ons land. Deze zorg betreft de ontwikkeling in de richting van een nieuw te vormen S.o.W. kerk, die onherroepelijk zal leiden tot verdere verdeeldheid in de gemeenten en de gezinnen. De huidige verwarring, mede ontstaan door een pragmatische kerkpolitiek en

een eenzijdige en inadequate voorlichting, zal alleen nog maar groter worden. Nu het er meer en meer op aan **gaat** komen, roepen wij u te bidden voor onze Nederlandse Hervormde Kerk die wij zien als **een planning** Gods in ons land. Bij het afleggen van de Openbare Geloofsbelijdenis hebben wij en velen van u beloofd om in de gemeenschap der Nederlandse Hervormde Kerk en onder haar opzicht getrouw te zijn onder de bediening van het Woord en de sacramenten. Bovendien hebben velen van ons óók als onder ede beloofd en met ondertekening bekrachtigd getrouw te arbeiden in de Nederlandse Hervormde Kerk. Wij begeren dan ook niet anders dan lidmaat te blijven van de Nederlandse Hervormde Kerk met haar gereformeerde belijdenis en kunnen zo geen lidmaat worden van de nieuwe S.o.W. kerk. Deze nieuw te vormen kerk is immers een **plurale kerk**, die de handen met de historie verbreekt, de bijbelse beginselen tot de ambten, de kinderdoop, de openbare geloofsbelijdenis en het huwelijk ontkracht en de eenduidige gereformeerde grondslag ondermijnt. *Wanneer wij zouden meegaan naar deze nieuwe kerk, zou worden afgebroken wat God heeft geplant.* De hier en daar geopperde gedachte, dat wij en anderen gedreven zouden worden door afscheidings of doleantiegedenken, wijzen wij geheel af. Integendeel, *wij begeren gewoon Hervormd te blijven.* Daarin voelen wij ons verwant met H. Lütge, die de opscheiding uit zijnde A. Kuyper toevoegde: "Wat je doen moet, Kuyper? Jij moet ophouden het zelf te doen je moet het aan God overlaten, dat Hij het doet." Wij bidden en hopen, dat dit bescheiden appèl velen de ogen opent. ***Het is de hoogste tijd dat wij allen wakker worden. Niet om het te zoeken in***

een vleselijke actie, maar om onze verantwoordelijkheid te verstaan ten aanzien van de Kerk die ons lief is.

Rectificatie

In de 3e kolom van blz. 1089 moet regel 18 als volgt gelezen worden:
Conclusies die ik probeer te trekken uit zijn stellingen zijn niet altijd de conclusies waartoe hij zelf wil komen.